

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Bc. Michaela Novotná

II. ročník – prezenční studium

Obor: speciální pedagogika

**PROBLEMATIKA PROFESNÍHO UPLATNĚNÍ OSOB
SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM**

Diplomová práce

Vedoucí práce doc. PhDr. Eva Suralová, Ph.D.

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně pod odborným vedením doc. PhDr. Evy Suralové, Ph.D. a použila jsem prameny uvedené v seznamu bibliografických citací.

V Olomouci dne

Bc. Michaela Novotná

Děkuji doc. PhDr. Evě Suralové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala projektové koordinátorce Bc. Michaelé Mandíkové, DiS, za odbornou pomoc při tvůrčím procesu výzkumného šetření a odborným pracovníkům poradenského centra pro osoby se sluchovým postižením. V neposlední řadě mé poděkování patří všem zúčastněným školám pro sluchově postižené a SPC pro sluchově postižené, bez nichž by výzkumné šetření nemohlo být realizováno.

Obsah

Úvod.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 SPECIFIKA OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	8
1. 1 Vymezení sluchového postižení.....	8
1. 1. 1 Osoby nedoslýchavé.....	11
1. 1. 2 Osoby neslyšící	14
1. 1. 3 Osoby ohluchlé	17
1. 1. 4 Osoby s kochleárním implantátem.....	19
1. 2 Vzdělávání a příprava na zaměstnání.....	19
1. 2. 1 Metody a přístupy ke vzdělávání	22
1. 2. 1. 1 Orální přístup ke vzdělávání	22
1. 2. 1. 2 Systém simultánní komunikace	23
1. 2. 1. 3 Systém totální komunikace	24
1. 2. 1. 4 Systém bilingvální komunikace	24
2 ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	26
2. 1 Definování základních pojmů	27
2. 2 Pracovní rehabilitace	31
2. 3 Specializovaný rekvalifikační kurz	32
2. 4 Chráněné pracovní místo.....	32
2. 5 Plnění povinného podílu	33
2. 6 Trh práce a jeho aktuální situace.....	34
2. 7 Organizace podporující zaměstnávání osob se SP	36
2. 7. 1 Agentura pro neslyšící, s.r.o.....	36
2. 7. 2 Obecně prospěšná společnost 365.....	37
EMPIRICKÁ ČÁST	38
1 Výzkumné cíle a hypotézy	38
2 Metodika a postup sběru dat	39
3 Interpretace výsledků výzkumného šetření	40
4 Shrnutí výsledků a vyhodnocení hypotéz	56
DISKUSE.....	58
ZÁVĚR	63
SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....	65

SEZNAM TABULEK.....	71
SEZNAM PŘÍLOH.....	72

Úvod

Problematika profesního uplatnění se netýká pouze osob se sluchovým postižením (dále pouze SP), ale celé intaktní společnosti. Specifika komunikace, vývoj osobnosti a v neposlední řadě i profesní uplatnění osob neslyšících, nedoslýchavých či ohluchlých jsou různorodá a ke každému jedinci je třeba přistupovat individuálně.

Když jsem si vybírala téma mé diplomové práce, hledala jsem inspiraci v radě již napsaných prací a publikací a zaujala mě problematika zaměstnávání osob se zdravotním postižením (dále pouze OZP). Cílová skupina jedinců se SP byla pro mne jednoznačnou volbou. Literatura uvádí, že od 90. let minulého století se postupně prosazuje integrace osob s handicapem. Avšak do jaké míry jsou osoby se SP integrovány bylo až do školního roku 2008/2009 záhadou. Doc. Langer provedl v uvedeném roce výzkumné šetření ve spolupráci s SPC, kdy bylo zjištěno celkem 1039 integrovaných osob se SP (Langer, 2008). Aktuální situace v oblasti vzdělávací přípravy na povolání, tedy obsazenosti studijních a učebních oborů, je v současnosti nejasná. Chybění pohledu na aktuální stav osob se SP ve vzdělávacích institucích, připravujících studenty na profesní uplatnění se tak stalo mým hlavním cílem empirické části diplomové práce.

Volbu středoškolského oboru na konci povinné školní docházky vnímám za důležitý mezník v životě každého člověka. Mě například nasměroval do oblasti pomáhajících profesí, konkrétně humanitních oborů. Na rozhodnutí, jakou školu bude žák se SP studovat se podílí řada faktorů, od jeho osobnostních vlastností a charakteristik, přes vzdělávací schopnosti a dovednosti, zájem o obor, až po vliv rodičů, pedagogů, přátel a známých. Určitým podnětem pro sepsání diplomové práce mi byla i mezinárodní konference k ukončení Tranzitního programu pro neslyšící, který realizovala Agentura pro neslyšící.

První část diplomové práce se zabývá specifikami osob se SP, z pohledu vzdělávání, profesního uplatnění, osobnostního vývoje, ale i z oblasti možné korekce sluchové vady prostřednictvím technických pomůcek. Okrajově se zmiňujeme o vzdělávacích přístupech, užívaných na našich školách pro SP. Druhá část práce se zaměřuje na specifika zaměstnávání osob se SP s poukázáním na aktuální stav na trhu práce. Cílem práce je získání uceleného pohledu na problematiku profesního uplatnění osob se SP, se zaměřením na profesní přípravu, kterou vnímám jako jeden z nejdůležitějších faktorů pro budoucí uplatnění na trhu práce. Z těchto důvodů se empirická část práce zaměřuje na získání dat pro vyhodnocení aktuální situace profesní

přípravy na studijních a učebních oborech středních škol. Výsledky výzkumného šetření by měly posloužit Agentuře pro neslyšící, ale i samotným středním školám pro SP a ukázat nám, jak je na tom opravdový stav vzdělávací přípravy studentů se SP. Aby bylo dosaženo splynutí vzdělávací přípravy a profesního uplatnění na trhu práce, provedla jsem na základě zjištěných dat a získaných znalostí po zpracování práce diskusi s odborníkem v nejmenované poradně pro osoby se SP, která má zkušenosti s řešením problémů, týkajících se zaměstnávání této cílové skupiny. Ke zpracování diplomové práce mi přispěl i rozhovor s nejmenovaným neslyšícím pouličním žebrákem.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SPECIFIKA OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Každý člověk je individuální bytost se svými potřebami, které je nutné respektovat, aby bylo dosaženo optimálního zdravého vývoje osobnosti. Přístupovat k osobě se SP jako k člověku je základním pravidlem úspěchu. Uvedená cílová skupina osob je specifická především svým rozdílným komunikačním prostředkem (znakovým jazykem), který stojí na základě vizuálně-motorickém a ne auditivně-orálním jako je tomu u běžné řeči. Osoby jsou také specifické svou historií, zvyky a kulturou, na kterou jsou náležitě pyšní. V první kapitole si shrneme specifické přístupy a potřeby cílové skupiny, abychom se později mohli zabývat jejich zaměstnáváním a profesním uplatněním.

1. 1 Vymezení sluchového postižení

Terminologické vymezení osob se SP je pestré. Termín osoba se SP, který bude převážně používán v diplomové práci, je souhrnným termínem pro osoby s jakýmkoliv sluchovým postižením. V surdopedické oblasti je tendence označovat všechny osoby se SP jako osoby neslyšící. Avšak člověk neslyšící je pouze jedním možným terminologickým označením této skupiny osob (Hrubý, 1997).

Na osoby se SP můžeme nahlížet z několika možných hledisek. Nejčastějším je pohled lékařský, kdy jsou tyto osoby vnímané jako postižené a je potřeba použít všech dostupných prostředků a metod, aby se jedinci co nejlépe přiblížili intaktní společnosti. Z pohledu pedagogiky a výchovně-vzdělávacího procesu, je na děti se SP pohlíženo jako na jedince se specifickými vzdělávacími potřebami. Z hlediska kulturně antropologického je skupina osob se SP vnímána jako jazyková a kulturní menšina.

Základní dělení osob se SP vychází z doby vzniku sluchové vady, místa vzniku a velikosti sluchové vady. Z hlediska doby vzniku sluchových vad můžeme rozlišovat vady vrozené a získané. Ze speciálněpedagogického hlediska je pro nás mnohem důležitější zjištění, kdy k poškození sluchu došlo. Zda před rozvinutím základního vývoje jazyka (prelingválně neslyšící) nebo po ukončení základního vývoje jazyka (postlingválně neslyšící). Podle místa vzniku sluchové poruchy lze poruchy dělit na periferní a centrální. Periferní poruchy se dále člení na převodní (konduktivní), percepční (senzorieurální)

a smíšené poruchy. Nejčastějším typem u lidí vyššího věku je porucha percepční, kdy jsou degenerativními změnami poškozeny sensorické struktury hlemýždě. Jedná se o tzv. stařeckou nedoslýchavost, presbyakuzis. Převodní poruchy vznikají v důsledku poškození zevního či středního ucha. Centrální poruchy jsou spojeny obvykle s poškozením podkorového a korového systému sluchových drah (Valvoda, 2007).

Existuje několik klasifikací sluchových vad. Medicínské hledisko vychází ze sluchové ztráty v dB. Pro srovnání uvádíme dvě dělení dle Světové zdravotnické organizace z roku 1991 a podle Mezinárodního úřadu pro audiologii z roku 1996.

Tabulka č. 1: Klasifikace sluchových vad dle WHO

Odpovídající audiologické ISO hodnoty (na lepším uchu)	Stupeň ztráty sluchu	Projevy	Doporučení
0-25 dB	0 - Normální sluch	Žádné nebo velmi malé problémy se sluchem. Schopnost slyšet šepot.	
26-40 dB	1 - Lehká ztráta sluchu	Schopnost slyšet a opakovat slova promluvená normálním hlasem na vzdálenost 1 metru.	Poradenství. Možnost užívání kompenzačních pomůcek.
41-60 dB	2 - Střední ztráta sluchu	Schopnost slyšet a opakovat slova promluvená zvýšeným hlasem na vzdálenost 1 metru.	Obvykle jsou doporučovány kompenzační pomůcky.
61-80 dB	3 - Těžká ztráta sluchu		Potřeba kompenzačních pomůcek. Pokud nejsou k dispozici, mělo by se vyučovat odezírání ze rtů a znakový jazyk.
81 dB a více	4 - Velmi těžká ztráta sluchu až hluchota		Neschopnost slyšet a porozumět ani křičenému hlasu

(<http://www.who.int/>)

Klasifikace sluchových vad podle BIAP (International Bureau for Audiophonologie) považuje již sluchovou ztrátu nad 20 dB za lehkou ztrátu sluchu. Dělení sluchových vad je zvláštní rozdělením do 2 stupňů střední ztráty sluchu a těžké nedoslýchavosti a do 3 stupňů velmi těžké nedoslýchavosti.

Tabulka č. 2: Klasifikace sluchových vad dle Mezinárodního úřadu pro audiologii

Velikost ztráty sluchu dle BIAP	Název kategorie	Projevy
0-20 dB	Normální sluch	Bez sociálních důsledků
21-40 dB	Lehká ztráta sluchu	Osoba má potíže ve vnímání řeči v hlubokých tónech nebo vzdálení se od zdroje zvuku. Většina zvuků z vnějšího okolí je vnímána.
41-55 dB 56-70 dB	Střední ztráta sluchu 1. a 2. stupně	Osoba lépe rozumí člověku, když na něho vidí a má možnost odezírat. Ještě vnímá některé zvuky z okolí.
71-80 dB 81-90 dB	Těžká nedoslýchavost 1. a 2. stupně	Osoba vnímá hlasitou řeč v blízkosti ucha.
91-100 dB 101-110 dB 111-119 dB	Velmi těžká nedoslýchavost 1., 2. a 3. stupně	Osoba řeč již nevnímá, vnímá pouze velice silné hlasité zvuky.
120 dB a více	Úplná ztráta sluchu	Bez vnímání zvukových podnětů.

(<http://www.biap.org/>)

Z pohledu zaměstnanosti osob se SP, Národní rada pro zdravotně postižené na webovém portálu www.praceprozp.cz rozděluje osoby se SP na 3 skupiny: neslyšící (velmi těžké a těžké SP), středně těžké SP (středně těžká nedoslýchavost) a poslední skupinu lehké SP (lehká nedoslýchavost).

Někteří autoři, jako je např. Tarcsiová (2007) uvádějí další klasifikace osob se SP na osoby nedoslýchavé, neslyšící, ohluchlé, osoby s kochleárním implantátem a osoby se sluchovou a další přidruženou vadou. Toto dělení bude pro diplomovou práci stěženi a z něho budeme vycházet pro bližší charakteristiku těchto skupin osob.

Nyní si stručně shrneme definice jednotlivých skupin osob se SP, kterými se budeme dále zabývat z pohledu osobnostního vývoje, komunikace, korekce vady, vzdělávacího přístupu a v neposlední řadě možnosti profesního uplatnění.

- Osoby nedoslýchavé jsou jakékoli věkové kategorie, ale převažuje nedoslýchavost u osob staršího věku. Jedná se především o ztrátu sluchu v takovém rozsahu, kterou lze korigovat vhodným nastavením sluchadel

a používáním kompenzačních pomůcek. Jsou schopni za vhodné kompenzace rozumět mluvené řeči.

- Osoby neslyšící vnímáme jako primární uživatele znakových jazyků. Jejich sluchová ztráta je takového rozsahu, že i za použití nejmodernějších výkonných sluchadel nejsou schopni rozumět mluvené řeči. Se sluchovou vadou se narodili nebo ji získali před rozvinutím mluvené řeči. Jsou tzv. prelingválně neslyšící.
- Osoby ohluchlé, které přišli o sluch po rozvinutí mluvené řeči, jsou schopné reprodukovat mluvenou řeč, ale přijímají ji především prostřednictvím odezírání nebo psaného textu. Sluchové postižení má velký dopad na psychickou stránku jedince.
- Uživatelé kochleárního implantátu. Jde o osoby, které využívají kochleární implantát jako podporující prostředek komunikace. Nelze říci jaký konkrétní komunikační prostředek využívají, protože mohou mluvit jazykem většinové společnosti, ale stejně tak mohou být uživatelé znakového jazyka.
- Mezi poslední skupinu osob, kterou vyčleňuje Tarcsiová (2007) jsou jedinci se SP v kombinaci dalšího postižení. Skupina je natolik specifická, že nelze říci nějaká obecná shrnutí. Můžeme pouze dodat, že se v dnešní době objevuje čím dál více lidí s kombinovaným postižením. Problematikou kombinovaných postiženích se zabývá řada autorů, proto se touto problematikou nebudeme dále zabývat.

1. 1. 1 Osoby nedoslýchavé

Velkou část nedoslýchavých osob tvoří senioři. Jestliže nedojde ke vhodné korekci nedoslýchavosti, narušuje postižení velmi nápadně mezilidskou komunikaci a může vést až k izolaci jedince od společnosti. Nedoslýchavost však není pouze záležitostí vyššího věku, ale i dětí a mladých lidí. Vzhledem k různým faktorům, vyskytujícím se ve světě, jako je např. rostoucí hluk dopravy ve městech, hlasitý poslech hudby a celkově rušné prostředí okolo nás, v němž se pohybujeme dnes a denně, s sebou nese negativní dopad na naše zdraví a stav sluchu. Následkem zmíněných faktorů pak může dojít ke zhoršení sluchu bez rozdílu věku (Valvoda, 2007; www.audionika.cz).

Za osoby nedoslýchavé považujeme lidi, kteří mají narušený sluch v takovém rozsahu, že pomocí kompenzačních pomůcek je člověk schopný vnímat mluvenou řeč, i když s určitým omezením. Podle Lejsky (2003) můžeme rozlišovat lehkou nedoslýchavost (20-40 dB), středně těžkou nedoslýchavost (40-60 dB), těžkou nedoslýchavost (60-80 dB) a velmi těžkou nedoslýchavost (80-90 dB).

Mluvená řeč člověka s nedoslýchavostí nemusí být po vhodné korekci zvlášť nápadná. Může se objevovat nesprávný slovní přízvuk, odchylky v melodii a dynamice výslovnosti, z důvodu špatně slyšených koncových hlásek, předložek či přípon. Především u převodní poruchy mohou nastat výše popsané projevy. U osob s percepční nedoslýchavostí je řeč zpomalená, monotónní či brblavá. Zhoršená srozumitelnost řeči se výrazně promítá do sociálních vztahů (Leonardt, Wiszotzki In Tarcsiová, 2007).

Jak uvádí Tarcsiová (2007), nedoslýchavost může být převodní či percepční. U vyjadřování osoby s převodní nedoslýchavostí není řeč zvlášť nápadná, ale někdy je narušen přízvuk, melodie a dynamika vyslovovaných slov. Lze ji však kompenzovat pomocí sluchadel či lékařským zákrokem. Percepční nedoslýchavost je horší v tom, že nejde pouze o zeslabené zvuky z okolí jedince, ale i o deformaci vnímaných zvuků, narušení vnímání sykavek a problémům v porozumění řeči.

Lidem s nedoslýchavostí může dělat problémy slyšet a lokalizovat zdroj zvuku, můžou mít problém s rozpoznáním jednotlivých slov, i když jsou hlasitá. Nedoslýchavost neznamena neslyšet pouze dostatečně nahlas, ale problém je u každého jiný, třeba jen v úzkém frekvenčním pásmu. Takovémuto jevu poté říkáme diskriminační ztráta, kdy osoba slyší, ale nerozumí. Některé zvuky nemůže mozek vnímat, a tak nedojde k rozlišení některých slov, především jsou-li blízko u sebe (www.widex.cz).

Pro **korekci nedoslýchavosti** různého stupně je nejdůležitějším diagnostickým prostředkem tónová audiometrie, kde z audiogramu můžeme vyčíst, o jakou sluchovou poruchu se jedná. Záznam slouží i pro nastavení sluchadla pro konkrétního člověka.

Podle klasifikace lehká nedoslýchavost, ze ztrátou sluchu 20–40 dB, v některých případech nepotřebuje využívat kompenzační pomůcky, ale mohou působit jako podpůrný prostředek pro ulehčení komunikace. Především u sluchové ztráty blížící se středně těžké nedoslýchavosti. V tomto případě je vhodné přizpůsobit komunikaci dvou a více partnerů tak, aby měl handicapovaný možnost podpořit porozumění řeči například odezíráním. Osoby spadající do této skupiny, budou handicapovaní v situacích, kde se nachází šum

z okolí, který bude působit rušivě na komunikační kanál. V takovém případě se snažíme co nejvíce tlumit rušivé zvukové podněty. Důležitou roli tu má i vzdálenost od komunikačního partnera, kde Světové zdravotnické organizace (dále WHO) uvádí, že osoby s lehkou nedoslýchavostí jsou schopné slyšet řeč běžné hlasitosti ze vzdálenosti 1 metru.

Kompenzační pomůcky se již doporučují při středně těžké nedoslýchavosti, se sluchovou ztrátou 41–55 dB. V tomto případě, jak uvádí WHO z výše uvedené klasifikace, handicapovaná osoba slyší ze vzdálenosti 1 metru hlasitou řeč. Je už vhodná korekce pomocí nejvýkonnějších typů sluchadel.

Sluchadla jsou jednou z nejdůležitějších pomůcek pro všechny osoby se SP i s těmi minimálními zbytky sluchu. Elektronická pomůcka zesiluje zvuk ze svého okolí a umožňuje tak osobám s nedoslýchavostí slyšet zvuky vyskytující se v jejich blízkosti. Do jaké míry osoba s handicapem slyší a hlavně rozumí zvukům, záleží na jeho sluchové ztrátě a charakteru poškození. Řada osob s nedoslýchavostí je díky technologicky vyvinutých sluchadel schopná slyšet a rozumět mluvené řeči i v rušném prostředí. Avšak v obtížných poslechových situacích mohou mít lidé i přes korekci sluchadly problém. Proto je nutné brát ohled na specifika osob nedoslýchavých. Například firma Widex, jeden z předních výrobců sluchadel u nás, na svých webových stránkách uveřejňuje praktické tipy, jak podpořit a zohlednit komunikaci s člověkem s nedoslýchavostí.

Existuje celá řada dalších pomůcek pro osoby s nedoslýchavostí. Nejedná se pouze o sluchadla, která bezesporu zvyšují kvalitu života nedoslýchavých, ale jsou to například i různé TV systémy, které zpřístupňují čistý poslech televizního pořadu, dále jsou to indukční smyčky, nejrůznější zesilovače zvuku, telefony, budíky či signalizační systémy atd. Diplomová práce se však nezabývá kompenzačními pomůckami, proto se této oblasti nebudeme dále věnovat. Pokud by se čtenář chtěl dozvědět více informací o získání příspěvku a koupí nejrůznějších pomůcek pro nedoslýchavé, lze nalézt např. na již zmíněných stránkách firmy Widex návod a postup získání sluchadel.

Nedoslýchavý člověk pomocí sluchadla kompenzuje svou sluchovou ztrátu a pokud dostane sluchadlo již v dětství, pravděpodobně se u něho rozvine mluvená řeč. **Vzdělávání** tak poté může probíhat ve škole běžného proudu, protože komunikuje převážně mluvenou řečí. Pokud je takové dítě v kontaktu s komunitou neslyšících, může si osvojit znakový jazyk, a cítit se členem této menšiny (Procházková, Vysuček, 2007).

Nedoslýchavost je velikým problémem především u **profesí**, které vyžadují dokonalý sluch, jako jsou např. hudebníci. Mimo tyto profese jsou však možnosti pracovního uplatnění široké. Vzhledem k užívání mluveného jazyka vnímáme osoby nedoslýchavé jako jednu z nejméně problematických skupin v oblasti pracovního začlenění. Nejdůležitějším pro nedoslýchavé je především úprava pracovního prostředí a přístupu pracovníku k nim. Jak již bylo řečeno, praktické tipy uvádí webový portál firmy Widex.

1. 1. 2 Osoby neslyšící

Rozlišujeme osoby prelingválně a postlingválně neslyšící. Prelingválně neslyšící jsou jedinci s těžkou sluchovou vadou, kteří se tak narodili nebo ohluchli před dokončením vývoje řeči (cca okolo 5. – 6. roku života). Sluchová ztráta je nad 90 dB. O postlingválně neslyšících bude pojednáno v kapitole 1. 1. 3. Osoby ohluchlé (Procházková, Vysuček, 2007).

Novela zákona č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, definuje pro účely zákona osoby neslyšící jako „*osoby, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem.*“ (zákon č. 384/2008 Sb., § 2).

Vedle označení neslyšící se v posledních letech objevuje termín **Neslyšící** s velkým N. Hrubý (1997) definuje Neslyšící jako skupinu osob, která se považuje za jazykovou a kulturní menšinu, kterou z nich dělá existence znakového jazyka, podobné problémy, historie, atd. Neslyšící se svou specifickou kulturou jsou jednou z nejsoudržnějších menšin, především kvůli jejich komunikační bariéře se slyšící společností. Jejich soudržnost pramení ze stejného komunikačního prostředku, který je jim blízký a má ho osvojený pouze malé množství lidí. Členy společenství Neslyšících nejsou pouze neslyšící, ale i osoby nedoslýchavé či ohluchlé, uživatelé znakového jazyka, nebo i děti neslyšících rodičů či někteří tlumočníci, ale všichni mají do různé míry osvojený znakový jazyk, který je sdružuje.

Neslyšící mají možnost využívat **kompenzační pomůcky**, které slouží alespoň k částečné kompenzaci poškozené funkce či orgánu. Pomůcky můžeme dělit podle typu signalizace na akustické, optické či haptické. Akustické pomůcky jsou určeny především osobám nedoslýchavým, pro neslyšící jsou to hlavně pomůcky na optickém či haptickém podkladě. Podle funkce pomůcek se dělí na protetické pomůcky jako je například kochleární implantát (viz. dále), kompenzační pomůcky, které se snaží o vyrovnání nebo alespoň zmírnění sluchové vady (sluchadla) a pomůcky substituční. V případě neslyšících se jedná hlavně o pomůcky substituční, které nahrazují vadu sluchu ostatními smysly, jako je zrakové či hmatové vnímání. Pomůckami pro signalizaci se zabývá především firma Kompone, která nabízí širokou škálu signalizací. Počínaje světelnými a vibračními budíky, přes signalizaci domovního zvonku až k signalizaci pro pláč dítěte. Velkým přínosem dnešní doby jsou i výpočetní technologie, které se používají pro kontakt mezi neslyšícími, ale i jako dorozumívací prostředek mezi neslyšícím a slyšícím a to prostřednictvím online tlumočení, které poskytují některé organizace jako je například Agentura pro neslyšící. Kochleárním implantátem se zabývá kapitola č. 1. 1. 4 Osoby s kochleárním implantátem (Skákalová, 2011).

Jazyk. Ať už se jedná o jakýkoliv jazykový systém, hraje významnou úlohu v budování osobnosti jedince. Každý člověk má vrozené mentální předpoklady pro osvojení jakéhokoliv jazyka. Jestli dojde k rozvoji jazyka či nikoliv záleží na dispozicích jedince, ale především na podnětném prostředí. V době, kdy je naše mozková tkáň zralá, si za podnětného prostředí osvojujeme si gramatickou strukturu jazyka, prostřednictvím vytváření nervových spojů. Je jedno o jaký jazyk se jedná, ale musí být dítěti smyslově přístupný. Pokud na neslyšící dítě budeme mluvit, mluvená řeč se u něho nerozvine, protože nemá zpětnou sluchovou vazbu. Vidí nás pouze otevírat ústa, ale zvuk, který z nich vychází a gramatickou stavbu, kterou používáme neslyší, popřípadě slyší ale nedokáže řeč identifikovat. Období osvojení si prvního jazyka, jeho gramatických struktur, je věkově omezeno. Nedosáhne-li dítě rozvoje jazykových struktur v raném dětství, bude to mít důsledky v pozdějším věku (Červinková Houšková, 2004).

Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob uvádí v § 1 odst. 2, právo neslyšících svobodně si zvolit komunikační systém uvedený v zákoně, podle jejich individuálních potřeb. Volba komunikačního prostředku musí být v co možná nejvyšší míře respektována. Za komunikační systémy neslyšících jsou považovány: český znakový jazyk a komunikační systémy vycházející z českého

jazyka (znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči).

Znakový jazyk definuje zákon č. 384/2008 Sb., § 4, odst. 2 takto: „*Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu.*“. O to, aby byl znakový jazyk uznán jako jazyk se zasloužil Wiliama C. Stokoe, který popsal základní atributy amerického znakového jazyka – znakovost, systémovost, dvojitě členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, lexickou a grafickou stránku jazyka.

Vzdělávání neslyšících je možné na školách pro osoby se sluchovým postižením nebo případně formou integrace. Ovšem k preferenci znakového jazyka neslyšících lze předpokládat, že většina neslyšících bude studovat právě na školách pro ně určené (MŠ, ZŠ či SŠ pro žáky se sluchovým postižením). Co se týče vzdělávacích metod, je pro neslyšící vhodné bilingvální vzdělávání, případně přístup totální komunikace. Existuje ještě orální přístup, který je pro neslyšící bez jakýchkoliv zbytků sluchu přímo nevhodný.

Podíváme-li se na **profesní uplatnění** neslyšících, narážíme na velikou komunikační bariéru se slyšící společností. Lze dodat, že se neslyšící mohou uplatnit ve vedoucích postaveních neziskových organizací, věnující se osobám se SP, jako tlumočníci či učitelé znakového jazyka, atd. Jedná se však o jedince, který většinou přijali svou kulturu Neslyšících a mají převážně vyšší vzdělání. Pro neslyšící, kteří jsou pouze vyučeni v učebním oboru, existuje možnost úspěšnosti ve vystudovaném oboru, případně i jiném, ale velice zde záleží na ochotě slyšícího zaměstnavatele, zda zaměstná neslyšícího pracovníka. Netýká se to ovšem jedinců, kteří se rozhodnou pracovat na živnostenský list. Nemluvíme zde nyní o podpoře zaměstnávání OZP, ale o pohledu většinové společnosti. Musí nejprve chtít zaměstnavatel zaměstnat neslyšícího. Poté se může žádat o příspěvky na zaměstnávání a o pomoc dalších organizací při úpravě prostředí apod. Společnost, která se snaží bourat bariéry v zaměstnávání osob neslyšících je například obecně prospěšná společnost 365, která neslyšícím nabízí tréninková pracovní místa. Jedná se hlavně o pracovní pozice, jako je kuchař, číšník, či cukrář. Další organizací, která bourá bariéry v zaměstnávání neslyšících, ale především prostřednictvím působení na zaměstnavatele, je Agentura pro neslyšící v Praze.

1. 1. 3 Osoby ohluchlé

Osoby ohluchlé jsou jedinci, u kterých praktická či úplná hluchota vznikla po ukončení základního vývoje řeči. Jedná se tedy o skupinu osob postlingválně neslyšící. Tito lidé mají zachované akustické představy, které jsou schopni reprodukovat, jako například mluvenou řeč. Během času dochází ke zhoršování mluvního projevu, ale řeč zůstává srozumitelnou. Hlavním problémem ohluchlých lidí je psychologický, protože si moc dobře uvědomují, o co přišli. Uvědomují si, jakou cenu má zvuk (Hrubý, 1997; Procházková, Vysuček, 2007; Tarciová, 2007).

Jestliže dojde ke ztrátě sluchu v dětství či dospělosti má významný vliv na **psychický stav** jedince. Dospělý člověk prožívá ztrátu sluchu velice špatně. Ztráta ovlivňuje psychický stav člověka, hlavně proto, že se promítá do mezilidských vztahů, kdy již není schopen bezděčně rozumět komunikačním partnerům a slyšet zvuky každodenního života. Člověk si bolestně ztrátu uvědomuje a jak handicap přijme a vyrovná se s ním záleží nejen na jeho osobnosti a charakteristikách, ale i na sociální síti, kterou si během let vytvořil. Jedinec se musí znovu naučit komunikovat takovým způsobem, aby to vyhovovalo jemu i jeho okolí. V dospělosti se lidé už většinou nechťejí učit nové věci, proto není překvapením, když se nechce učit znakovému jazyku. Použití znakového jazyka by nemělo totiž smysl, protože by se svými přáteli stejně nepobavil. V tomto případě přichází v úvahu jediné odezírání.

Před samotným nácvikem **odezírání** musí mít člověk již osvojený slovník a gramatiku jazyka, což u osob ohluchlých není problém, protože došlo k poškození sluchu až po rozvoji řeči. Člověk pak může některé věci z kontextu odvodit, navíc většina hlásek nelze vizuálně rozpoznat. Dochází často a asimilací hlásek a inkorporaci do hlásek následujících, proto je odezírání opravdovým uměním. Aby bylo možné odezírat, je třeba zajistit podmínky vhodné pro tuto činnost. Jedná se o vnější a vnitřní podmínky, jako je dobré osvětlení obličeje mluvící osoby, konverzační vzdálenost komunikačních partnerů, přibližně stejná výška úrovně hlavy obou účastníků konverzace, správná artikulace, atd. Jedná se o vnější podmínky vhodné pro odezírání. Z vnitřních podmínek je důležitý psychický stav obou účastníků komunikace, úroveň sociálních vztahů, úroveň vývoje řeči, slovní zásoba, gramatika, atd. (Strnadová, 2001).

Na problematiku odezírání se zaměřuje řada publikací, které nám mohou poskytnout množství potřebných informací o tomto tématu. Odezírání však není cílem diplomové práce, proto se touto problematikou nebudeme blíže zabývat.

Odezíráním získávají informace prezentované mluvenou řečí, především v kontaktu face to face. Pokud je však přítomno více lidí, například při konferencích a nejrůznějších přednáškách, je vhodné převedení mluvené řeči do písemné podoby. Lze toho docílit třeba tvorbou prezentací, ale nejvhodnějším prostředkem, jak získat veškeré mluvené informace, i od jedinců zapojujících se do diskuze, je simultánní přepis. Přepis mluvené řeči do textu byl u nás zaveden až novelou zákona č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. Simultánní přepis mluvené řeči má svůj webový portál www.eprepis.cz, kde jsou popsány veškeré informace o této formě kompenzace (Liberdová, 2012).

Bez **kompenzačních pomůcek** se ohluchlý člověk neobejde. Už jenom k rannímu vstávání do práce je potřeba vibrační budík. Ohluchlé osoby mohou využívat stejné kompenzační pomůcky, jako osoby neslyšící. Jedná-li se o člověka, který má zachován sluchový nerv, přichází v úvahu voperování kochleárního implantátu. O poskytování dávek OZP se zabývá zákon č. 329/2011 Sb., který již nenabízí 100% hrazení kompenzačních pomůcek. Novelou zákona z roku 2011 došlo k redukci některých pomůcek, na které již nejsou poskytovány příspěvky (zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, online).

Nyní si řekneme pár informací a poznatků k oblasti **pracovního začlenění** ohluchlých. Co se týče prvního kontaktu se zaměstnavatelem, prostřednictvím zaslání životopisu, je většinou nutné uvést telefonní kontakt, aby došlo ke zpětné vazbě zaměstnavatele. Zde mohou ohluchlí narazit na problém, když vysvětlují potenciálnímu zaměstnavateli, že potřebují písemný kontakt, telefon ani neuvádějí, protože telefonní hovor nemá smysl. Zaměstnavatelé mohou být často zasaženi mýty, kdo neslyší, znakuje. Proto se zaměstnavatelé bojí kontaktu s osobami ohluchlými. I vysoce vzdělaný ohluchlý člověk, který pouze nebere telefon, nemá šanci uplatnit se na trhu práce. Výhodné je, že při zaměstnávání ohluchlých osob prostředí nevyžaduje žádnou úpravu prostředí, ale vysoce záleží na ochotě zaměstnavatelů zaměstnat ohluchlého člověka a domluvit se na adekvátním způsobu komunikace. Pozitivní pro ohluchlé je, že většinou ovládají mluvený jazyk v písemné podobě dobře, mohou tak hledat zaměstnání v oblasti administrativy.

V úvahu však většinou nepřichází zaměstnání, kde je třeba styk s veřejností (Liberdová, 2012).

1. 1. 4 Osoby s kochleárním implantátem

V případě, že u osoby se SP je vada sluchu natolik závažná, že korekce sluchadly není účinná, lze implantovat speciální sluchovou protézu. Aby došlo k implantaci, nesmí mít handicapovaný nepoškozený sluchový nerv. Před zákrokem musí projít řadou testů a vyšetření, aby byl vybrán jako vhodný kandidát pro implantaci. I po úspěšné operaci jedince čeká několikaletá náročná rehabilitace sluchu, přičemž výsledek je vždy individuální (Holmanová, 2003).

Operace kochleárního implantátu se u nás provádí od roku 1993 a souží k získání sluchových vjemů. V některých případech je možné po dlouhodobé rehabilitaci dosáhnout u jedince rozumění mluvené řeči a v některých případech i telefonovat. V případě, že je implantace takto úspěšná, nebrání uživatelům nic k integraci do většinové společnosti. Jsou vzdělávání v běžném proudu škol a v zaměstnání se potýkají se stejnými problémy jako slyšící společnost. Pokud však sluchové vjemy získané implantací nejsou schopné rozlišit mluvenou řeč, slouží jako podpůrný prostředek komunikačního systému, nejčastěji poté znakového jazyka. Tyto osoby poté často studují na školách pro žáky se SP, kde jim je výuka vhodně upravena. Některé školy dokonce vyčleňují třídy, kde jsou vzdělávání uživatelé kochleárního implantátu. Vyčlenění třídy se však odvíjí od počtu uživatelů v daném ročníku. V oblasti pracovního uplatnění se poté uživatelé kochleárního implantátu setkávají s podobnými problémy jako neslyšící. Je však nutné dodat, že je v dnešní době velice těžké hovořit o pracovním uplatnění uživatelů kochleárního implantátu, protože je dnes ještě málo dospělých osob s implantací. Důvodem je krátká historie provedených implantací (<http://www.suki.cz/>).

1. 2 Vzdělávání a příprava na zaměstnání

Na úplném počátku výchovy a vzdělávání osob se SP stáli dobrovolníci a příslušníci církve. Později došlo k postupnému institucionálnímu budování vzdělávání, které přetrvává dodnes. Vzdělávání od dob Pedro Ponce de Leona (1520-1584), pokládaného za prvního skutečného učitele neslyšících, ušlo dlouhou cestu. Historie

vzdělávání neslyšících je prolnutá obdobími temna a nepřátelství mezi přívrženci jednotlivých metod, kde různorodost názorů a tajemí výchovných metod můžeme v určité míře zaznamenávat dodnes. Legislativně první ukotvení vzdělávání osob se sluchovým postižením spadá do roku 1948, kdy vyšel v platnost školský zákon č. 95/1948 Sb., který mimo zestátnění všech škol zavedl pro vzdělávání OZP termín školy pro mládež vyžadující zvláštní péči. Školy pro sluchově postižené se dělily do kategorií podle stupně sluchové vady. Jednalo se o školy pro děti nedoslýchavé, hluchoněmé, pro hluchoněmé a méně nadané a v neposlední řadě pro děti se zbytky sluchu. Členění škol pro SP dle stupně sluchové vady trvalo až do roku 1991, kdy vešla v platnost vyhláška č. 399/1991 Sb., která zavedla nový název pro školy a dala jim přídomek speciální. Název tak zněl: speciální škola pro sluchově postižené. Dnes se školy označují jako školy pro sluchově postižené, což je zásluhou školského zákona č. 561/2004 Sb. V průběhu historie docházelo i k změnám v době trvání povinné školní docházky, až se dnes ustálilo vzdělávání dětí se SP na 10 let (Hrubý, 1997; vyhláška č. 399/1991; zákon č. 561/2004).

Osobám se SP jsou podle platné legislativy České republiky (dále ČR) definováni jako žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, kterým je zajišťováno na základě speciálně pedagogického, popř. psychologického vyšetření školským poradenským zařízením speciální vzdělávání. Speciální vzdělávání pak může probíhat formou individuální integrace, skupinové integrace, ve škole pro osoby se SP, nebo kombinací všech uvedených forem (vyhláška č. 73/2005 Sb.).

Než se budeme zabývat jednotlivými právními dokumenty vztahujícími se ke vzdělávání osob se SP, je důležité zmínit, že tato skupina osob je národnostní menšinou. Jak uvádí Listina základních práv a svobod v článku 25, občané národnostních a etnických menšin mají právo na vzdělání v jejich jazyku. Podmínky jsou stanoveny zákonem. V případě osob se SP se jedná o právo na vzdělání s využitím komunikačních systémů neslyšících (znakový jazyk, znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči, atd.), které dále popisuje novela zákona č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob.

Základním legislativním dokumentem, upravující výchovu a vzdělávání osob se SP je samozřejmě zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. školský zákon), který se v § 16 zabývá vzděláváním dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Podrobněji se této oblasti věnuje vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními

vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Vyhláška mimo jiné definuje asistenta pedagoga a individuální vzdělávací plán (dále pouze IVP), prostřednictvím kterého je žákovi se SP poskytována speciálně pedagogická péče. IVP se stanovuje především pro individuálně integrovaného žáka, ale může být stanoven i pro žáka studujícího na škole pro SP. Bližší informace o IVP poskytuje zmíněná vyhláška (vyhláška č. 73/2005 Sb.)

Speciální vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami je uskutečňováno prostřednictvím podpůrných opatření, kterými se rozumí využívání speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání, kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů, zařazení předmětů speciálně pedagogické péče, poskytování pedagogicko-psychologických služeb, zajištění služeb asistenta pedagoga, snížení počtu žáků ve třídě, oddělení nebo studijní skupiny nebo jde o jinou úpravu organizace vzdělávání, které zohledňují vzdělávací potřeby žáka. Takto definuje podpůrná opatření vyhláška č. 73/2005 Sb., v § 1, odstavce 2.

Podíváme-li se blíže na vzdělávání osob se SP podle vzdělávací soustavy, musíme nepochybně první zastávku udělat u MŠ pro SP, ZŠ pro SP, SŠ pro SP a v neposlední řadě i u VŠ, které poskytují vzdělávání SP v bakalářských a magisterských oborech speciálně vzniklé pro osoby se SP. Oblasti raného vývoje dítěte je poskytována péče dětem a jejich rodičům v rámci sociální služby raná péče. Raná péče pro sluchově postižené je poskytována Centrem pro dětský sluch Tamtam, o.p.s. v Praze (pro oblast Čech) a v Olomouci (pro oblast Moravy). Z mateřských škol pro SP, které jsou většinou součástí větších komplexů škol, zmíníme soukromou Bilingvální mateřskou školu Pipan, v Praze. Škola přijímá jak děti neslyšící, nedoslýchavé, děti s kochleárním implantátem, ale třeba i slyšící sourozence či děti, potřebující individuální přístup. Po absolvování základní školy pro SP žáci odcházejí na gymnázium, střední školy či střední odborná učiliště. Jednotlivým školám se věnujeme dále v empirické části diplomové práce. Ukončeným středním vzděláním s maturitní zkouškou se studentům nabízí možnost studovat na vysoké škole, kde jim může být poskytnuta podpora prostřednictvím center, působících na jednotlivých vysokých školách. Speciálně pro neslyšící jsou akreditované dva bakalářské studijní obory. Výchovná dramatika Neslyšících, bakalářské studium s možností navazujícího magisterského studia na Janáčkově akademii múzických umění v Brně. Druhou možností je studium bakalářského či navazujícího magisterského studijního oboru Čeština

v komunikaci neslyšících na Karlově Univerzitě v Praze (www.tamtam-praha.cz; <http://ujkn.ff.cuni.cz/>; <http://difa.jamu.cz/>).

1. 2. 1 Metody a přístupy ke vzdělávání

Jak uvádí Světová federace neslyšících, existuje různé množství vzdělávacích přístupů k žákům neslyšících a nedoslýchavých, po celém světě. Mezi tři hlavní přístupy patří vzdělávání bilingvální, totální komunikace a orální přístup (<http://wfdeaf.org/>).

1. 2. 1. 1 Orální přístup ke vzdělávání

Jedna z prvních vzdělávacích metod vůbec. Cílem orální metody je osvojení si mluvené řeči bez jakékoliv pomoci znaků, využívaných neslyšícími. Je celá řada orálních metod, ale liší se od sebe jen minimálně. Hrubý (1997) rozlišuje následující podskupiny orální metody:

Unisenzorický přístup (tzv. akupedisté) vychází z názoru, že má dítě vždy zachovány nějaké zbytky sluchu, proto se zaměřuje na rozvoj těchto zbytků sluchu prostřednictvím sluchového tréninku. Přístup zakazuje odezírání, které podle jejich názoru odvádí pozornost od tréninku sluchu.

Multisenzorický přístup (tzv. aurálně-orální), při kterém dítě může odezírat a podpořit tak osvojení mluvené řeči.

Rochesterská metoda (tzv. sovětská škola) zakládá svůj přístup na psané formě řeči, k jejíž výuce využívají prstovou abecedu. Výuka je podpořena též odezíráním.

Forchhammerova metoda a **Mund-Hand systém** jsou přístupy zaměřené na ulehčení odezírání prostřednictvím fonemických posunků.

Motejzíková (2006) uvádí stručný přehled orálních metod. Vyčleňuje 4 metody: sluchově/auditivně verbální metoda; sluchově/auditivně orální metoda; přirozený oralismus/auralismus; mateřská reflektivní metoda. Všechny uvedené metody kladou důraz na sluchový trénink a nutnost stimulace sluchovými podněty. Dále důležitost včasné diagnózy, včasné rané intervence, včasná korekce či kompenzace sluchové poruchy, efektivní vzdělávací program vedený odborníky a hlavní roli rodičů ve výchovném procesu.

Auditivně verbální metoda se zaměřuje na sluch a sluchový trénink, cíleně tlumí podněty, které přicházejí vizuální cestou, tedy i odezírání.

Auditivně orální metoda umožňuje dítěti odezírat, podporuje děti ve vytvoření vlastního mluveného jazyka, využívající podnětů sluchových i zrakových. V současnosti metoda nezakazuje dětem odezírat a používat gest.

Přirozený oralismus je velice podobný auditivně orální metodě. Také připouští odezírání a přirozená gesta, ale nezaměřuje se na jejich rozvoj. Avšak přirozený oralismus klade na rodiče důraz, aby zapojovali své dítě se SP do smysluplné konverzace, aby dítě do ničeho nenutili a pozitivně chválili každý pokus dítěte o mluvní projev. Metoda se snaží navodit stimulující přirozené prostředí, ve kterém vyrůstají slyšící děti. Což znamená, co nejvíce podporovat mluvní projev a jazykový rozvoj dítěte. Důraz je kladen i na schopnost číst.

Mateřská reflektivní metoda též klade důraz na komunikaci mezi dítětem a dospělým uživatelem mluveného jazyka. Hlavní roli zde hraje psaná forma jazyka, kterou je podporován vývoj mluvené řeči a to užíváním již v raném věku. Všechny vedené konverzace jsou převedené do psané formy a děti text následně analyzují.

Jak uvádí ve své publikaci Krahulcová (2003), jednoduše můžeme dělit přístup na čistě orální systémy (unisenziální přístup či auditivně verbální metoda), které v dnešní době postupně mizí. Za druhé by to byly orální systémy doplněné vizuálně-motorickými markery slovní podstaty. A poslední třetím bodem by byl orální systémy permanentně doplňované vizuálně-motorickými znaky neslovní povahy, tzv. bimodální (např. systém simultánní komunikace, viz. níže).

Závěrem je nutné sdělit, že tyto přístupy nejsou vhodné pro všechny osoby se SP. Přímo u neslyšících je orální metoda přímo kontraindikací, ale je vhodné využívat ji například u nedoslýchavých.

1. 2. 1. 2 Systém simultánní komunikace

Simultánní komunikace využívá většinového jazyka dané společnosti (státu) a zároveň s ním jsou realizovány další doplňující formy komunikace, především vizuálně-motorického charakteru. Jak uvádí Krahulcová (2003), doplňujícími metodami mohou být:

znakové národní jazyky (znakový český jazyk, tedy znakovaná čeština), prstová abeceda (daktyl), pomocné artikulační znaky, psaná podoba jazyka, gesta, mimika, pantomimika. Český znakový jazyk, preferovaný neslyšícími, je pro simultánní formu vzdělávání nevhodný, protože má odlišnou gramatickou stavbu a tudíž by nebylo možné zároveň realizovat výklad látky v českém jazyce s použitím českého znakového jazyka. Podíváme-li se blíže na didaktiku učebnic, informace jsou předávány ve většinovém mluveném jazyce, který je podporován pomocnými komunikačními prostředky. Metoda předpokládá, že informace, které žáci nepochopili z mluveného jazyka, zachytí pomocí podpůrných forem komunikace a dojde tak k předání a pochopení většího množství informací. (Krahulcová, 2003).

1. 2. 1. 3 Systém totální komunikace

Na počátku budování totální komunikace v 70. letech šlo spíše o filozofii než o metodu. Za zakladatele je považován dr. Roy Holcomb, který metodu zavedl na škole v Santa Anna v Kalifornii. O celosvětové rozšíření se poté zasloužil dr. David Denton (Hrubý, 1997). Krahulcová (2003) definuje totální komunikaci jako komplexní komunikační systém, zahrnující všechny použitelné komunikační formy (akustické, vizuální, slovní, neslovní, manuální, atd.), prostřednictvím kterých je dosaženo cíle, tedy efektivní komunikace mezi učitelem a žáky i žáky navzájem.

1. 2. 1. 4 Systém bilingvální komunikace

To že se již v českých školách užívá bilingvální metoda vzdělávání dětí se SP, je důkazem, že již „některé“ školy vnímají, chápou, podporují a uznávají znakový jazyk jako plnohodnotný a rovnocenný komunikační prostředek, typický pro jakoukoliv kulturní menšinu.

Dlouhou dobou nebyl znakový jazyk uznávaný za rovnocenný komunikační prostředek, ale po realizaci výzkumu Wiliama C. Stokoe (jeho práce *Sing Language Structure* 1965 a *Dictionary of American Sign Language on Linguistic Principles* 1976), který ve svém výzkumu dokázal, že znakový jazyk splňuje všechna kritéria pro uznání znakového jazyka jako plnohodnotného, se daly věci do pohybu. Vznikají nové publikace a provádí se nejrůznější výzkumy a také se začal znakový jazyk podporovat ve vzdělávání

neslyšících. Již v roce 1984 na konferenci UNESCO (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu) v Paříži, bylo předními odborníky doporučeno, aby byl znakový jazyk uznán jako legitimní jazykový systém a měl by mít stejné postavení jako ostatní jazyky. Skupina osob se SP se tak mohla stát plnohodnotnou kulturní menšinou, jak je vnímáme dnes (Jabůrek, 1998).

Komorná (2008) popisuje přístup bilingvální/bikulturní, který respektuje kulturní a jazyková specifika komunity neslyšících, kde cílem je umožnit co možná největší osobnosti, sociální a kognitivní rozvoj jedince. Přístup vnímá znakový jazyk jako primární (mateřský) jazyk neslyšících, který si děti osvojují jako první a druhý si osvojují jazyk většinové společnosti, kde je však důraz kladen především na psanou formu jazyka. Vyučovací metodou je poté metoda bilingvální.

Bilingvální přístup ke vzdělávání se liší především tím, že jejím úkolem není mluvní projev neslyšících, ale cílem je dosáhnout co nejvyššího možného rozvoje jazyka a myšlení, nezávislé na kvalitě mluvního projevu neslyšícího. Bilingvismus je schopnost užívat dva jazyky. Proto se v případě bilingválního vzdělávání neslyšícím předávají informace ve znakovém jazyce a druhým jazykovým kódem je většinový mluvený jazyk společnosti (Krahulcová, 2003).

Jabůrek (1998) uvádí argumenty, které podporují výchovu a vzdělávání neslyšících bilingvální metodou. Uvádí, že si dítě na základě osvojení znakového jazyka uspokojí své emocionální i sociální potřeby, protože je pro něho znakový jazyk přirozený komunikační prostředek, založený na vizuálně-motorickém vnímání. Mluvený jazyk je nutné také rozvinout, protože dítěti umožní integraci do většinové společnosti, se kterou se setkává a „komunikuje“ dnes a denně. Mnohé výzkumy ukázaly, že bilingvismus může pozitivně ovlivnit kognitivní schopnosti dítěte.

2 ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Úplně prvním a základním dokumentem, který je nutné zmínit v problematice zaměstnávání osob se SP je **Základní listina práv a svobod**, která je součástí ústavního pořádku České republiky. Sděluje nám v Článku 3 odst. 1: „*základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení*“. Mimo jiné zde najdeme i zmínku o tom, že ženy, mladiství a OZP mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky (<http://www.psp.cz/>).

Česká republika se zavázala podpisem **Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením**, přijatou Valným shromážděním OSN (Organizace spojených národů) v prosinci roku 2006, že bude zajišťovat a podporovat plnění všech lidských práv a základních svobod všem OZP bez jakékoli diskriminace jejich zdravotního postižení. Zavázali jsme se také k vytváření legislativních opatření, která mají zabránit jakékoli diskriminaci, poskytovat OZP ochranu a podporu jejich práv (<http://www.mpsv.cz/>).

Už v roce 1991 vzniká **Vládní výbor pro zdravotně postižené občany**, který je „*stálým koordinačním, iniciativním a poradním orgánem vlády České republiky pro problematiku podpory zdravotně postižených občanů*“. Podílel se na přípravě řady důležitých národních dokumentů:

Národní plán pomoci zdravotně postiženým občanům

Národní plán opatření pro snížení negativních důsledků zdravotního postižení

Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením

Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006-2009, který vychází ze Střednědobé koncepce státní politiky vůči občanům se zdravotním postižením, přijaté v roce 2004

Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014 (<http://www.vlada.cz>, online).

Zabýváme-li se zaměstnáváním OZP, musíme znát základní právní předpisy a dokumenty, které se týkají zaměstnávání těchto osob. Jako základní dokument v oblasti zaměstnávání je zákon č. **435/2004 Sb., o zaměstnanosti**, v platném znění, který v § 4 poukazuje na povinnost zajišťovat rovné zacházení všem fyzickým osobám uplatňující

právo na zaměstnání a zakazuje jakoukoliv diskriminaci. Pro účely zákona je OZP definována v § 67 jako fyzická osoba, která je orgánem sociálně zabezpečení uznána invalidní v 1., 2. nebo 3. stupni. OZP dokládá svůj stav posudkem nebo potvrzením orgánu sociálního zabezpečení. Těmto osobám je poskytována zvýšená ochrana na trhu práce. Obecně zaměstnáváním OZP se zabývá část třetí zákona, konkrétně § 67 – 84. Se zákonem o zaměstnanosti je spojena i prováděcí **vyhláška č. 518/2004 Sb.**, která doplňuje některá ustanovení tohoto zákona. Dalším důležitým dokumentem je zákon č. **262/2006 Sb., zákoník práce**, který se zaměřuje na pracovní vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, kde je OZP vnímána jako jakýkoli jiný zaměstnanec.

2. 1 Definování základních pojmů

ZAMĚSTNÁNÍ

Zaměstnání je charakterizováno podle Metodické příručky Českého statistického úřadu, vydané ke Klasifikaci zaměstnání (CZ-ISCO), jako soubor pracovních míst, jejichž hlavní úkoly a povinnosti jsou charakterizovány vysokým stupněm podobnosti. Pro třídění zaměstnání slouží Klasifikace zaměstnání CZ-ISCO, platná od 1. července 2013. Klasifikace je založena na dvou hlavních principech: druhu vykonávané práce (název pracovního místa) a na úrovni dovedností, které jsou potřebné pro vykonávání práce. Dovednosti se rozlišují na specializace dovedností a úroveň dovedností. Požadované znalosti, používané nástroje a zařízení, materiál používaný při práci a charakter produktového zboží a služeb je obsahem specializace dovedností, charakteristických pro konkrétní zaměstnání. Úrovně dovedností jsou celkem 4 a liší se od sebe hlavně obtížností vykonávaných úkolů a povinností. Stručné definování úrovní dovedností obsahuje tabulka č. 3 (<http://www.czso.cz/>).

Tabulka č. 3: Charakteristika úrovní dovedností dle Klasifikace zaměstnání CZ-ISCO

Úroveň dovedností	Charakter činností a povinností	Předpoklady pro výkon práce	Vzdělání	Příklady zaměstnání
1.	Fyzické a manuální práce jednoduchého a rutinního charakteru. používají se ruční nástroje, jednoduché elektrické přístroje.	Fyzická síla, základní znalost početních úkonů a gramotnost	Primární vzdělání – první stupeň základního vzdělání	Uklízeči, pomocní manipulační pracovníci v zahradnictví, kuchyni, atd.

2.	Obsluha strojů a elektrických zařízení, údržba a oprava těchto zařízení, zpracování, uspořádání a uchování informací.	Schopnost porozumět informacím (bezpečnostní pokyny), napsat záznam o vykonané práci, gramotnost, dobré komunikační dovednosti, případně manuální zručnost	Nižší sekundární vzdělání – druhý stupeň základního vzdělání, vyšší sekundární vzdělání – specializované odborné vzdělání a odborná příprava, někdy i ukončené sekundární vzdělání – postsekundární terciární vzdělání	Řezníci, řidiči, sekretáři, úředníci v oblasti účetnictví, krejčí, prodavači, policisté, kadeřníci, stavební elektrikáři, mechanici motorových vozidel, atd.
3.	Složitě technické a praktické úkoly, vyžadující přesné, technické a procesní znalosti určitého oboru.	Vysoká míra gramotnosti a početních schopností, velmi dobré komunikační dovednosti, porozumět složitým psaným materiálům, příprava přesných zápisů, umění jednat s lidmi v obtížných situacích.	Ukončené sekundární vzdělání s dalším studiem po dobu 1 – 3 let (terciární vzdělání)	Řídicí pracovníci supermarketů, odborní laboranti ve zdravotnictví, obchodní zástupci, technici uživatelské podpory informačních a komunikačních technologií, atd.
4.	Úkoly, vyžadující řešení komplexních problémů, rozhodování na základě odborných dovedností a zkušeností.	Velmi vysoká míra gramotnosti, početní schopnosti, excelentní komunikační dovednosti, tvorba obsáhlých písemných dokumentů, předávání myšlenek, ústní projev.	Studium vyšší vzdělávací instituce po dobu 3 – 6 let (terciární vzdělání). Příslušná kvalifikace je často základním požadavkem pro přijetí do zaměstnání.	Řídicí pracovníci marketingu, stavební inženýři, učitelé SŠ, lékaři, systémoví analytici.

(<http://www.czso.cz/>)

Podíváme-li se blíže na úrovně dovedností, které vyžadují jednotlivé třídy klasifikace zaměstnání CZ-ISCO, zjistíme, že většina zaměstnání požaduje dobré komunikační dovednosti. Tento předpoklad je jeden z hlavních problémů osob se SP, při hledání zaměstnání. Poslední sloupec nám ukazuje příklady zaměstnání, pro každou úroveň dovedností. Osoby se SP se mohou uplatnit ve všech hlavních třídách klasifikace, avšak převážná většina bude zaměstnána v zaměstnání s 1. a 2. úrovní dovedností. Klasifikace CZ-ISCO rozlišuje celkem 10 hlavních tříd. Vztah mezi hlavními třídami a úrovněmi dovedností popisuje tabulka č. 4.

Tabulka č. 4: Vztah mezi hlavními třídami a úrovněmi dovedností

Hlavní třídy klasifikace CZ-ISCO	Úrovně dovedností
1 Zákonodárci a řídicí pracovníci	3 + 4
2 Specialisté	4
3 Techničtí a odborní pracovníci	3
4 Úředníci	2
5 Pracovníci ve službách a prodeji	
6 Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	
7 Řemeslníci a opraváři	
8 Obsluha strojů a zařízení, montéři	1
9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	
0 Zaměstnanci v ozbrojených silách	1 + 4

(<http://www.czso.cz/>)

Podrobný rozbor jednotlivých hlavních tříd klasifikace není cílem práce, proto se již této oblasti nebudeme věnovat. Avšak rozpis jednotlivých činností je možné nalézt na stránkách Českého statistického úřadu.

Z Metodické příručky je patrné, že definice zaměstnání slouží pro účely Klasifikace zaměstnání CZ-ISCO. Oproti tomu Mareš (1998) uvádí, že se zaměstnání vztahuje k práci, na základě sjednané smlouvy, obsahující materiální odměnu za vykonání práce. Z toho vyplývá, že zaměstnání nejsou domácí práce, vzájemná výpomoc, dobrovolná práce a další druhy práce, které však neděláme pro finanční výdělek a jejich ztrátou se nestáváme nezaměstnanými.

Právo na zaměstnání má potom podle § 10 zákona o zaměstnanosti fyzická osoba, která chce a může pracovat a o práci se uchází. Má právo svobodně si zvolit, zabezpečit zaměstnání a vykonávat jej na celém území ČR. V případě, že si jedinec není sám schopen zajistit zaměstnání, přichází na řadu zprostředkování zaměstnání. Jedná se o vyhledání zaměstnání pro konkrétní osobu, která se o práci uchází nebo vyhledávání zaměstnanců pro zaměstnavatele. Zprostředkovatelem jsou Úřady práce a právnické nebo fyzické osoby, které mají povolení k příslušné formě zprostředkování zaměstnání, tedy agentury práce. Při zprostředkování zaměstnání se uchazečům poskytuje zvýšená péče, což obnáší vytváření individuálního akčního plánu. Dokument vypracovává krajská pobočka Úřadu práce za spolupráce s uchazečem. Obsahuje postup a časový harmonogram plnění jednotlivých

opatření, vedoucí ke zvýšení možnosti uplatnění uchazeče. (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

NEZAMĚŠTNANOST

Nezaměstnané osoby definuje Mezinárodní organizace práce jako osoby, které v referenčním období neměly žádné zaměstnání, neodpracovaly ani jednu hodinu za mzdu či odměnu a aktivně hledaly práci, do níž by byly schopné nastoupit nejpozději do dvou týdnů. Tato definice nezaměstnanosti se však liší od definice uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce (<http://www.czso.cz/>).

Podle příčin nezaměstnanosti rozlišujeme tři základní typy: frikční nezaměstnanost, strukturální (a technologická), cyklická a sezónní nezaměstnanost. Frikční nezaměstnanost je charakteristická pohybem lidí mezi pracovními místy a příležitostmi. K těmto přechodům může dojít z nejrůznějších důvodů, např. vznikem a zánikem firem, změnám ve výrobě nebo je změna zaměstnání motivovaná vlastními potřebami jedince. Strukturální nezaměstnanost je důsledkem nerovnováhy mezi pracovní silou a požadavky zaměstnavatelů na pracovní místa. Vyskytuje se tak na trhu práce vysoký počet nezaměstnaných a současně velký počet volných pracovních míst. Avšak jedinci bez zaměstnání nemají často potřebnou kvalifikaci k vykonávání práce, která se jim nabízí. S dnešním technologickým vývojem některá zaměstnání zanikají a „živou práci“ vykonávají stroje (tato nezaměstnanost se někdy označuje jako technologická). Paradoxně do strukturální nezaměstnanosti mohou upadnout i vysoce kvalifikovaní jedinci, kteří mají často celoživotní zkušenosti v jednom oboru. V důsledku vývoje technologických pokroků se z nich stanou nezaměstnaní i přes odbornou kvalifikaci. Jestliže je nezaměstnanost důsledkem nevyužití stávajících kapacit z důvodu nízkého odbytu zboží, hovoříme o cyklické nezaměstnanosti. Pokud je cyklická nezaměstnanost pravidelná, spojená s přírodním cyklem, hovoříme o sezónní nezaměstnanosti, s kterou jsou spojena určitá odvětví jako je např. zemědělství či turistické služby. Objevuje se také skrytá nezaměstnanost, kam bychom potom řadili lidi, kteří rezignovali na hledání zaměstnání a nejsou evidováni jako zájemci o zaměstnání na úřadech práce (Mareš, 1998).

Častým pojmem, který se objevuje v kontextu nezaměstnanosti je míra nezaměstnanosti. Obecná míra nezaměstnanosti je podíl nezaměstnaných osob k pracovní síle, tedy k součtu zaměstnaných a nezaměstnaných osob (<http://www.czso.cz/>).

2. 2 Pracovní rehabilitace

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti definuje v § 69, odst. 2 pracovní rehabilitaci jako: „*souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením*“. OZP má právo na pracovní rehabilitaci a v případě, že si podá žádost, která je dostupná ke stažení na stránkách úřadu práce a předá ji na jakémkoli pracovišti Úřadu práce ČR (dále jen ÚP ČR), příslušná krajská pobočka Úřadu práce ČR, podle bydliště osoby jí pracovní rehabilitaci zabezpečí. K žádosti je potřeba, aby osoba přidala přílohu jednoho z následujících dokumentů: rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení; doporučení ošetřujícího lékaře vydané jménem zdravotnického zařízení nebo doporučení OSSZ (dále Okresní správa sociálního zabezpečení) vydané v rámci kontrolní lékařské prohlídky. Finanční náklady na zabezpečení pracovní rehabilitace hradí příslušná krajská pobočka ÚP ČR. Pro zabezpečení pracovní rehabilitace má ÚP ČR uzavřenou dohodu s právnickou nebo fyzickou osobou, která bude zprostředkovávat pracovní rehabilitaci. Obsahem pracovní rehabilitace je poradenská činnost zaměřená na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, teoretickou i praktickou přípravu pro zaměstnání či jinou výdělečnou činnost, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání, změnu povolání a vytváření vhodných podmínek pro práci. Příslušná pobočka v součinnosti s OZP sestaví individuální plán pracovní rehabilitace, který obsahuje předpokládaný cíl, formy, časový průběh, termíny a způsob hodnocení účinnosti pracovní rehabilitace. Při sestavování se zohledňuje zdravotní způsobilost osoby, schopnost vykonávat soustavné zaměstnání či jinou výdělečnou činnost, dosažená kvalifikace a situace na trhu práce. Mimo uvedené se vychází z vyjádření odborné pracovní skupiny, kterou vytváří krajské pobočky ÚP ČR. Pracovní skupinu tvoří zástupci organizací pro zdravotně postižené a zástupci zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50 % OZP. Účelem těchto skupin je odborné posouzení vhodné formy pracovní rehabilitace žadatele o pracovní rehabilitaci. Pracovní rehabilitace se mohou účastnit i osoby, které ošetřující lékař uznává za osoby dočasně neschopné práce a osoby, které přestaly být invalidními, na základě jejich doporučení OSSZ (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti; prováděcí vyhláška zákona č. 518/2004 Sb.; <http://portal.mpsv.cz>).

Obsahem teoretické a praktické přípravy pro zaměstnání je příprava na budoucí povolání, příprava k práci a specializované rekvalifikační kurzy. Přípravu k práci definuje zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti dle § 72, odst. 1 jako: „*cílená činnost směřující*

k zapracování osoby se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo a k získání znalostí, dovedností a návyků nutných pro výkon zvoleného zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti. Tato příprava trvá nejdéle 24 měsíců.“ Jak už vyplývá z definice přípravy k práci, provádí se přímo na pracovištích zaměstnavatele OZP, který má přizpůsobené podmínky zdravotnímu stavu osoby, kde může být příprava podpořena asistentem. Další možností je zapracování na chráněných pracovních místech nebo jiných institucích právnických či fyzických osob. Účastní-li se OZP takovéto přípravy na práci, uzavírá s ÚP ČR písemnou dohodu, v které je stanoven obsah, doba a místo přípravy, způsob jejího zabezpečení a ověřování a vypovězení dohody. Po absolvování přípravy vydává zařízení, kde byla příprava vykonána, OZP osvědčení. Po celou dobu přípravy se osobě poskytuje podpora při rekvalifikaci, pokud nepobírá dávky nemocenského pojištění, starobní důchod, mzdu a i v případě, že není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

Lze předpokládat, že neslyšící budou mít problémy s vyplněním příslušné žádosti. V takovém případě mohou požádat o pomoc poradny pro SP ale i občanské poradny.

2. 3 Specializovaný rekvalifikační kurz

Specializovaný rekvalifikační kurz je uskutečňován za stejných podmínek jako rekvalifikace, ale je speciálně určený pro OZP. V průběhu rekvalifikačního kurzu je OZP poskytována podpora při rekvalifikaci pokud nepobírá dávky nemocenského pojištění, starobní důchod či mzdu, ale i v případě, že osoba není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

2. 4 Chráněné pracovní místo

Zákon o zaměstnanosti v § 75 odst. 1 definuje chráněné pracovní místo jako *„pracovní místo zřízené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s Úřadem práce.“* Úřad práce může zaměstnavateli, který chce zřídit chráněné pracovní místo (dále jen CHPM), poskytnout příspěvek. Dohoda se uzavírá na 3 roky, kdy CHPM musí být obsazeno. ÚP ČR může poskytnout na zřízení chráněného pracovního místa příspěvek, maximálně ve výši osminásobku průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství, jedná-li se o OZP. V případě že je osoba s těžším zdravotním

postižením, příspěvek může činit až dvanáctinásobek průměrné mzdy za první až třetí čtvrtletí předchozího kalendářního roku. Jestliže zaměstnavatel zřizuje více jak 10 CHPM, výše příspěvku může být na zřízení jednoho CHPM pro OZP až desetinásobek a pro osobu s těžším zdravotním postižením až čtrnáctinásobek průměrné mzdy (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

ÚP ČR může na základě žádosti a písemné dohody poskytnout i příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů CHPM maximálně 48 000 Kč za rok. To lze až po 1 roce fungování OZP na CHPM, zřízené nebo vymezené na pracovišti zaměstnavatele. Bližší informace o podmínkách získání příspěvku a obsahu žádosti pro získání příspěvku se konkrétně zabývá § 78 a prováděcí vyhláška č. 518/2004 Sb. (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti § 75 – 78).

Rozdíl mezi zřízením a vymezením CHPM: Jestliže zaměstnavatel žádá o **zřízení CHPM**, ÚP ČR poskytuje příspěvek na pořízení vybavení pracoviště, nutné pro vznik nového pracovního místa pro OZP. Při vyhodnocování žádosti ÚP vychází z podnikatelského záměru zaměstnavatele a jeho ekonomické situace, struktury volných pracovních míst pro OZP v určité oblasti, apod. (<https://portal.mpsv.cz/>).

Pokud zaměstnavatel žádá o **vymezení CHPM**, již mu není poskytován příspěvek na pořízení vybavení, ale může mu být za určitých podmínek být poskytnut příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů CHPM či příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na CHPM (<https://portal.mpsv.cz/>).

2. 5 Plnění povinného podílu

Zaměstnavatel zaměstnávající více než 25 zaměstnanců je povinen, podle zákona o zaměstnanosti, zaměstnávat 4 % OZP na celkovém počtu zaměstnanců. Pokud tak zaměstnavatel nečiní, má možnost náhradního plnění formou: odebrání výrobků, služeb nebo zadáním zakázky zaměstnavatelům, kteří zaměstnávají více než 50 % svých zaměstnanců OZP. Nebo mohou odebrat výrobky, služby či zadat zakázky OZP, které jsou osobami samostatně výdělečně činnými. Poslední možností náhradního plnění je odvod do státního rozpočtu. Tři výše uvedené možnosti lze kombinovat, aby došlo k plnění povinného podílu. O plnění povinného podílu jsou zaměstnavatelé povinni vést evidenci a do určitého data následujícího roku musí na stránkách MPSV ČR (dále Ministerstvo

práce a sociálních věcí České republiky) vyplnit formulář Oznámení o plnění povinného podílu zaměstnávání OZP za předchozí rok (zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

2. 6 Trh práce a jeho aktuální situace

Pro získání komplexní představy o zaměstnávání OZP je důležité si říci co to trh práce vlastně je. Trhem práce rozumíme místo, kde se střetává poptávka po práci ze strany potenciálních zaměstnavatelů, nabídka práce, kterou představují uchazeči o zaměstnání a cena práce, tedy mzda za vykonanou práci, která je rozhodující pro jedince na trhu práce. Prostřednictvím pracovní síly lidé získávají na trhu práce prostředky, které jsou nezbytné pro jejich přežití. Trh práce uspokojuje jak potřeby každého jedince, tak potřeby celé společnosti, protože společnost potřebuje pracovní sílu lidí pro uspokojování vlastních cílů (Václavíková a kol., 2009).

Je možné trh práce rozdělit na primární a sekundární. Primární je trhem lepších pracovních příležitostí, jež nabízí relativní pracovní jistotu, kariérový růst, lepší pracovní i mzdové podmínky. Diplomová práce se spíše zaměří na sekundární trh práce, ve kterém se spíše pohybují OZP, mladí lidé, nekvalifikovaní, příslušníci etnických menšin či lidé předdůchodového věku. Sekundární trh práce je spojen s rizikem kratší či delší nezaměstnanosti, lidé mají malou možnost zvýšit si svou kvalifikaci nebo přejít na primární trh. Jedná se o pracovní místa s nižší sociální prestiží i mzdovým ohodnocením (Václavíková a kol., 2009).

Další možné členění trhu práce je dělení na formální a neformální a jako poslední uvedené dělení externí a interní. Formální trh práce je trh oficiálních pracovních příležitostí. Jde o pracovní místa, která kontrolují a regulují státní instituce. Oproti tomu neformální trh je trh stojící mimo kontrolu státu, tzv. práce na černo, často spojená s vyššími výdělky. Na externím trhu si jednotlivé firmy konkurují, jde o otevřený trh. Interní trh je vnitřním trhem určité firmy (Václavíková a kol., 2009).

OZP se mohou uplatnit jak na otevřeném (či volném) trhu práce nebo na chráněném trhu práce, kde se jedná o chráněná pracovní místa či dřívější chráněné pracovní dílny. Obě tyto možnosti vymezuje již zmíněný zákon o zaměstnanosti. Jedinci, kteří nejsou schopni uplatnit se ani na jednom z dvou zmíněných trhů práce, z důvodu závažnosti jejich zdravotního postižení, existují sociálně terapeutické dílny (Opatřilová, Procházková, 2011).

Pracovní uplatnění OZP na trhu práce má svá výrazná specifika. Podle výstupů projektu Zvýšení efektivity systému podpory zaměstnávání OZP v ČR z roku 2010, jsou OZP výrazně zaměstnávání na úrovni pomocných a nekvalifikovaných pracovníků. Nižší zaměstnanost je v oblastech technických, zdravotnických a pedagogických profesí. Podprůměrná je zaměstnanost mezi vědeckými a odbornými duševními pracovníky a na manažerských pozicích. Lepší je zastoupení OZP mezi kvalifikovanými řemeslníky a výrobci (<http://portal.mpsv.cz/>).

Situace na trhu práce k roku 2014. Některé internetové servery uvádějí, že se zaměstnávání OZP pomalu zlepšuje a dokonce podle MPSV je mezi OZP méně nezaměstnaných než mezi zdravými, jak uveřejnila invArena, deník pro čtenáře se specifickými potřebami z 28. ledna 2014 (<http://www.kurzy.cz/>).

Podle statistik Úřadu práce ČR bylo k 30. 6. 2013 v evidenci úřadů práce 61 400 uchazečů o zaměstnání OZP. To je o 1 600 více než před rokem. Podíl OZP na celkovém počtu nezaměstnaných se snížil z 12,6 % na 11,4 %, z důvodu vzrůstu nezaměstnanosti u intaktní populace. Úřad práce ČR uvádí poslední informace o nezaměstnanosti k 31. 1. 2014, kdy evidoval 60 700 OZP, což představovalo 9,6 % z celkového počtu nezaměstnaných. (<http://portal.mpsv.cz/>).

Úřad práce ČR evidoval k 31. 1. 2014 celkem 36 394 volných pracovních míst a na jedno volné pracovní místo připadalo v průměru 17,3 uchazečů o zaměstnání. Z celkového počtu nahlášených volných pracovních míst bylo vhodných pro OZP 3 891 míst. Na jedno volné pracovní místo tak připadlo 15,6 OZP. V rámci chráněných pracovních míst bylo k 31. 1. 2014 (dále pouze CHPM) podpořeno celkem 1184 OZP, z toho 45 vykonává samostatně výdělečnou činnost. Pomocí příspěvků na provoz CHPM a CHPM-SVČ (chráněného pracovního místa pro osobu samostatně výdělečně činnou) bylo podpořeno 74 uchazečů o zaměstnání. Pomocí příspěvku na zapracování bylo podpořeno 21 uchazečů. (<http://portal.mpsv.cz/>).

Zaměříme-li se na statistiku podle vykonávaného zaměstnání, dle klasifikace zaměstnání CZ-ISCO, nejvyšší meziroční pokles zaměstnanosti, mezi lety 2012 a 2013, byl zaznamenán ve třídě 8 (Obsluha strojů a zařízení) a třídě 7 (Řemeslníci a opraváři). Oproti tomu třída 2 (Specialisté) a třída 1 (Zákonodárci a řídicí pracovníci) zaznamenala výraznější nárůst a i třída 4 (Úředníci) zaznamenala nárůst zaměstnanosti. Nejvíce osob však pracovalo za uplynulé období ve třídě 3 (Techničtí a odborní pracovníci). Podle pohlaví nejvíce mužů z celkového počtu zaměstnaných mužů pracovalo ve třídě

7 (Řemeslníci a opraváři) a nejvíce žen z celkového počtu žen pracovalo ve třídě 5 (Pracovníci ve službách a prodeji). Podíl vysokoškolsky vzdělaných osob na celkové zaměstnanosti osob se sice v ČR zvyšuje, ale v porovnání s ostatními státy Evropské unie, patří naše země mezi nejnižší (<http://www.czso.cz/>).

2. 7 Organizace podporující zaměstnávání osob se SP

Pravděpodobně všechny existující organizace, které mají v cílové skupině jejich působnosti osoby se SP, budou podporovat zaměstnávání těchto osob. Avšak ne všechny se problematiku zaměstnávání jedinců se SP specializují. My si řekneme několik informací o právě těch organizacích, které se zaměřují přímo na zaměstnávání osob se SP.

2. 7. 1 Agentura pro neslyšící, s.r.o.

Vznikla roku 2006 jako reakce na neuspokojivý stav zaměstnanosti neslyšících a jejich nízké šance na pracovní uplatnění na trhu práce, odpovídající jejich vzdělání, schopnostem a dovednostem. Rovné postavení neslyšících na trhu práce a ve vzdělávání je jedno z hlavních úsilí organizace. Agentura poskytuje sociální rehabilitaci (podporované zaměstnávání, profesní poradenství, tranzitní program), odborné sociální poradenství, právní poradenství a tlumočnické služby (online tlumočnická služba 24 hodin denně, tlumočení hudby, kulturních akcí apod.). Organizace je pořadatelem kulturních akcí, směřovaných k osvětě široké veřejnosti o kultuře a světě neslyšících, realizuje kurzy znakového jazyka a nejrůznější projekty, zaměřené na odstraňování bariér mezi světem slyšících a neslyšících (www.appn.cz).

V posledních letech je realizován Tranzitní program pro neslyšící, směřovaný k odstraňování překážek při přestupu ze školy na trh práce. Program spočívá v přípravě na konkrétní zaměstnání na pracovišti potenciálního zaměstnavatele ještě v době studia neslyšícího studenta. Agentura pro neslyšící (též známá pod zkratkou APPN) má celorepublikovou působnost s pobočkami v Praze, nově nyní v Hradci Králové, Kladně, Ústí nad Labem, Českých Budějovicích, Liberci a Plzni (www.appn.cz).

Posláním projektové činnosti je přispívání k integraci neslyšících do společnosti slyšících, přispívat k publicitě komunity neslyšících a pomáhat s odstraňováním jazykových a kulturních bariér. Mezi významné projekty realizované organizací patří:

Finanční gramotnost pro neslyšící, Neslyšícím, přesto pracuji, Deaf Support, Bezbariérové nemocnice i pro neslyšící, Nová práce!, Tlumočnick do kapsy a mnoho dalších. Zmíním se například o projektu Deaf Support, realizovaný od června 2012 s mezinárodní spoluprací, v rámci něhož je připravována speciální databáze s pracovní nabídkou pracovních pozic pro neslyšící. Cílem projektu Nová práce!, ve spolupráci s 365, o.p.s. a Českou asociací paraplegiků, je zvýšení vzdělání OZP a tím dosáhnout zvýšení jejich konkurenceschopnosti na trhu práce. Účastníci vzdělávacích kurzů a seminářů získají cenné zkušenosti a následně získají uplatnění na trhu práce. Roku 2011 vznikl za spolupráce 365, o.p.s. a APPN projekt Tichá kavárna, který je účinně realizován do dnes. Nově na podzim roku 2013 vznikla Tichá kavárna také v Brně s názvem Kavárna u Žambocha, kde také pracuje neslyšící obsluha, stejně jako v Praze. Realizátorem moravské kavárny neslyšících je Unie neslyšících Brno, sociální podnik, s.r.o. (www.appn.cz, www.moravskakavarnaneslysicich.cz).

2. 7. 2 Obecně prospěšná společnost 365

Vznik společnosti se datuje do července roku 2009. Podnětem pro založení byl neuspokojivý stav začleňování neslyšících do většinové společnosti, hlavně v oblasti vzdělávání a zaměstnávání. Cílem společnosti je vytváření optimálních podmínek pro plnohodnotné sociální, zdravotní a pracovní začlenění do společnosti. Uvedených cílů dosahuje 365 prostřednictvím nejrůznějších programů a projektů. Posláním společnosti je podpora neslyšících v bourání bariér a předsudků, realizace programů a projektů zaměřených na vzdělávání a konkurenceschopnost, obhajoba práv a zájmů neslyšících, spolupráce s vládními, nevládními, mezinárodními organizacemi a mnoho dalších aktivit. (www.365ops.cz).

EMPIRICKÁ ČÁST

Cílem práce je vytvoření uceleného pohledu na problematiku zaměstnávání osob se SP. K dosažení cíle práce bylo využito několik výzkumných metod. Dotazníkové šetření, analýza získaných a dostupných dat a rozhovory s odborníky organizací.

Než se budeme zabývat jednotlivými výzkumnými cíli, stručně si řekneme, co se skrývá pod kódy jednotlivých studijních a učebních oborů. Kódy oborů slouží k systémovému členění, vyjadřující stupeň a obtížnost studia a charakter přípravy pro uplatnění na trhu práce. Systémové členění si uvedeme na příkladu:

Kód 23-68-H/01. První dvě čísla označují skupinu oborů vzdělání, v tomto případě se jedná o skupinu Strojírenství a strojírenská výroba. Uvedené písmeno v kódu nám ukazuje kategorii vzdělání, kde písmeno H značí vzdělání s výučním listem. V současnosti rozlišujeme celkem 15 kategorií vzdělání (písmena) a 27 skupin oborů (první dvojčíslí) (www.infoabsolvent.cz).

1 Výzkumné cíle a hypotézy

1. Zjistit kolik studentů se SP aktuálně studuje na středních školách pro SP a kolik jich je integrováno v běžných školách.
2. Zjistit, v jakých oborech jsou středoškolské studenti se SP nejčastěji integrováni.
3. Jaké obory budou střední školy pro SP otevírat?
4. Jaké studijní či učební obory by střední školy pro SP rády uvítaly?
5. Zjistit, zda mají střední školy pro SP zpětnou vazbu od svých absolventů, týkající se jejich uplatnění.

H1: Více studentů se SP je integrováno ve školách běžného typu.

H2: Více než polovina všech středoškolských studentů se SP bude studovat učební obory skupiny H.

H3: Všechny střední školy pro SP budou mít zpětnou vazbu od svých studentů a budou mít přehled o svých nejúspěšnějších oborech.

Jedná se o subjektivní zhodnocení středních škol a svých nejúspěšnějších oborů. Tato otázka je významná především u škol s větším počtem nabízených oborů. Může ukazovat i na směřování školy k dané oblasti, vzhledem k jejím nejúspěšnějším oborům.

2 Metodika a postup sběru dat

K získání dat byla použita metoda dotazníku, ve dvou podobách. První dotazník byl určen pro střední školy pro žáky se SP, druhý dotazník byl upraven pro SPC pro žáky se SP. Oba dotazníky byly zpracovány za odborné konzultace s vedoucí práce a Bc. Michaelou Mandíkovou, DiS., projektovou koordinátorkou Agentury pro neslyšící. Dotazníky pro střední školy byly speciálně upraveny podle nabídky učebních a studijních oborů, které škola nabízí (viz. Příloha 1). Účelem bylo co nejjednodušší vyplnění. Dotazníky pro SPC byly jednotné a zjišťovaly pouze počty integrovaných středoškolských studentů se SP, jejich studijní obor a ročník, v kterém se nacházejí pro aktuální školní rok 2013/2014.

Funkčnost obou dotazníků byla ověřena v praxi, osobním setkáním na střední škole na Svatém Kopečku v Olomouci a v SPC pro žáky se SP v Olomouci. Na základě osobního setkání s pracovníky školy a SPC byl dotazník upraven. Jednalo se především o změnu formulace otázek. Ověření dotazníků proběhlo v červnu 2013. Vlastní výzkumné šetření bylo započato v září 2013 osobním setkáním s ředitelem SŠ, ZŠ a MŠ pro SP v Holečkově ulici v Praze.

Mimo osobních setkáních ve zmíněných školách a SPC pro žáky se SP byly všechny ostatní střední školy pro žáky se SP obeslány prostřednictvím dopisu přes Českou poštu. Obálka pro střední školy obsahovala průvodní dopis, popisující cíl výzkumného šetření, dotazník pro školu a případně i pro SPC, které funguje při škole a obálka se zpáteční adresou mého bydliště. Adresátem dopisů byli ředitelé škol. Všechny SPC pro žáky se SP byly kontaktovány prostřednictvím elektronické pošty. Stěžejní seznam a kontakty na SPC pro žáky se SP byl získán na webovém portálu Asociace pracovníků Speciálně pedagogických center. Zařízení, od kterých nebyl získán vyplněný dotazník ani záporná odpověď o účasti výzkumu, byli třikrát kontaktováni elektronickou poštou a na závěr telefonicky osloveni. Celkem bylo osloveno 8 středních škol pro žáky se SP a 16 SPC pro žáky se SP.

Seznam spolupracujících zařízení:

1. **Střední škola, Olomouc – Svatý Kopeček**, B. Dvorského 17 – pouze předvýzkum
2. **Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené Holečkova**, Holečkova 4, Praha – Smíchov, Praha 5

3. **Gymnázium, Střední odborná škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené**, Praha 2, Ječná 27
4. **Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené**, Praha 5, Výmolova 169
5. **Střední škola, Základní škola a Mateřská škola**, Hradec Králové, Štefánikova 549
6. **MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené České Budějovice**, Riegrova 1
7. **Střední škola pro sluchově postižené a Odborné učiliště**, Gellnerova 1, Brno
8. **Mateřská škola, základní škola a střední škola pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí**, Vsetínská 454

1. SPC pro SP, Holečkova 4, **Praha 5**
2. SPC pro SP, Výmolova 169, **Praha 5**
3. SPC pro SP, Ječná 27, **Praha 2**
4. SPC pro SP, Riegrova 1, **České Budějovice**
5. SPC pro SP, Mírová 2, **Ústí nad Labem**
6. SPC pro SP, E. Krásnohorské 921, **Liberec 14**
7. SPC pro SP, Štefánikova 549, **Hradec Králové**
8. SPC pro SP, Kosmonautů 4, **Olomouc**
9. SPC pro VŘ a SP, Vsetínská 454, **Valašské Meziříčí**
10. SPC pro SP, Spartakovců 1153, **Ostrava – Poruba**
11. SPC při Mateřské škole a Základní škole, Školní 3208, **Kyjov**

SPC pro SP v Ivančicích odpovědělo, že se již nesespecializují na osoby se SP a nemají evidované žádné integrované středoškolské studenty se SP. SPC pro SP Skuteč neeviduje žádné integrované středoškolské studenty se SP. Od SPC pro SP z Plzně, Brna a Chomutova nebyl získán vyplněný dotazník, i když telefonicky byla přislíbena spolupráce.

3 Interpretace výsledků výzkumného šetření

Na výsledcích výzkumného šetření se celkem podílelo 13 SPC pro SP a 7 středních škol pro SP. Získaná data byly zpracována dle nové soustavy oborů vzdělání do

jednotlivých skupin oborů. Počty studentů v jednotlivých skupinách oborů uvádí tabulka č. 5. Zpracovaná data vycházejí z otázky č. 1 v dotazníku pro střední školy. Data z dotazníku pro SPC byla zpracována do přehledné tabulky, která je obsahem Přílohy č. 3, a poté zanesena do níže uvedené tabulky č. 5.

Tabulka č. 5: Počty studentů v jednotlivých skupinách oborů ve školním roce 2013/2014

SKUPINA		Součet studentů v jednotlivých skupinách		Celkem
		V integraci	Ve škole pro SP	
18	Informatické obory	6	49	55
23	Strojírenství a strojírenská výroba	8	8	16
26	Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	7	38	45
28	Technická chemie a chemie silikátů	2	-	2
29	Potravinářství a potravinářská chemie	10	29	39
31	Textilní výroba a oděvnictví	1	0	1
33	Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	0	28	28
34	Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie	4	16	20
36	Stavebnictví, geodézie a kartografie	9	19	28
37	Doprava a spoje	1	-	1
39	Speciální a interdisciplinární obory	0	6	6
41	Zemědělství a lesnictví	9	24	33
53	Zdravotnictví	5	16	21
63	Ekonomika a administrativa	15	-	15
64	Podnikání v oborech, odvětví	1	11	12
65	Gastronomie, hotelnictví a turismus	12	60	72
66	Obchod	4	28	32
68	Právo, právní a veřejnosprávní činnost	4	-	4
69	Osobní a provozní služby	16	-	16
72	Publicistika, knihovnictví a informatika	0	8	8
75	Pedagogika, učitelství a sociální péče	8	16	24
78	Obecně odborná příprava – lyceum	2	-	2
78	Obecně odborná příprava – praktická škola	3		3
79	Gymnázium	27	23	50
82	Umění a užité umění	8	5	13
	Bez možnosti určení skupiny oboru	75	0	75
	Celkem	237	384	621

Ze získaných dat vyplývá, že na středních školách pro SP studuje celkem 384 studentů se SP a integrovaných studentů se SP v běžném proudu středních škol je celkem 237. Dohromady pak studuje střední školu **621** studentů se SP. Bohužel však nebyla získána data ze všech SPC pro SP, proto lze předpokládat, že počet integrovaných studentů se SP bude mnohem vyšší než nyní. Jak vyplývá z tabulky č. 5, nejvíce jedinců studuje v oblasti Informatických oborů, Gastronomii, hotelnictví a turismu a v neposlední řadě také

na Gymnáziu. Co se týče **studentů na středních školách pro SP**, nejvíce jich studuje v oblasti Informatických oborů, Gastronomie, hotelnictví a turismu a v oblasti Potravinářství a potravinářské chemie. Oproti tomu u **studentů v integraci** převažují studijní oblasti Gymnázium, Osobní a provozní služby a Ekonomika a administrativa. Vzhledem k vysokému počtu neidentifikovatelných studijních oborů je pravděpodobné, že jsou nejčastější oblasti integrovaných studentů jiné.

Pro zjištění počtu studentů v jednotlivých oborech byla vytvořena tabulka, která je obsahem Přílohy č. 4. Ze získaných dat bylo zjištěno, že nejvíce studentů se SP studuje maturitní obor Informační technologie v počtu 54 studentů. Dalším vysoce obsazeným studijním oborem je Gymnázium v počtu 50 studentů a třetím nejobsazenějším oborem je učební obor Kuchař – číšník v počtu 42 studentů. Seznam obsazenosti v jednotlivých oborech, od nejprestižnějšího po obor, o který je nejmenší zájem uvádí výše zmíněná Příloha č. 4.

Mezi nejprestižnější obory na středních školách pro SP poté patří: studijní obor 72-41-M/01 Informační služby, učební obor 65-51-H/01 Kuchař – číšník a třetí nejobsazenější obor je učební obor 66-51-E/01 Prodavačské práce.

Nejprestižnější obory v integraci poté jsou: 79-41-K/41 Gymnázium, 63-41-M/02 Obchodní akademie a učební obor 69-51-H/01 Kadeřník. Dále stojí za zmínku i maturitní obor 75-41-M/01 Sociální činnost a učební obor 29-54-H/01 Cukrář – výroba, které se stejnými počty studentů objevily hned za výše zmíněnými obory. Avšak nelze přesně říci, zda se v těchto oborech objevují studenti se SP nejčastěji, protože výzkumné šetření nemělo 100% účast a také proto, že mezi jednotlivými obory byl pouze minimální rozdíl v počtech studentů. Ale i ze získaných údajů je patrné, že integrace probíhá především do oborů, které nejsou nabízeny středními školami pro SP. Celkem jsou studenti se SP integrováni do 53 oborů. Integrace probíhá především do oborů, ukončené maturitní zkouškou (do 32 oborů). Integrace v oborech ukončených výučním listem je pouze u 21 oborů. Ojedinele se objevuje i integrace do Praktických škol, pouze 3 studenti se SP. Tabulka č. 6 ukazuje, kolik studentů studuje obory se zakončením maturitní zkouškou či výučním listem.

Tabulka č. 6: Ukončení studijních a učebních oborů

Způsob ukončení studia	Integrace	Školy pro SP	CELKEM
Maturitní zkouška	98	174	272
Výuční list	55	210	265
Neurčeno	84	0	84
CELKEM:	237	384	621

Jak plyne z tabulky č. 6, v integraci se nachází nejvíce studentů se SP v oborech ukončených maturitní zkouškou, avšak na středních školách pro SP je to právě naopak a převažují učební obory zakončené výučním listem.

Podíváme-li se blíže na strukturu jednotlivých skupin oborů, 50 studentů studuje v K oboru (Gymnázium), 55 studentů v L oborech, 168 studentů v M oborech, 184 studentů v H oborech, 80 studentů v E oborech a celkem 84 oborů nelze specifikovat.

V Příloze č. 2, zjistíme, že ze středních škol pro SP bude na konci školního roku 2013/2014 odcházet 133 absolventů, což činí 34,6 % z celkového počtu studentů na středních školách pro SP. Z řad integrovaných středoškoláků se SP bude na konci téhož školního roku končit studijní a učební obory 48 studentů, což činí 20,25 %.

Střední školy pro SP ve třetí otázce dotazníku odpovídaly, jaký budou otevírat studijní nebo učební obor, případně jaký obor by rádi uvítaly, ale nebudou jej otevírat z nejrůznějších důvodů. Z uvedené otázky byly zpracovány informace do následující tabulky č. 7.

Tabulka č. 7: Výhled do budoucnosti středních škol pro SP

Střední školy pro SP	Uvítali bychom:	Budeme otevírat:
Hradec Králové	-	Tajné
Praha – Holečkova	Učební obor Truhlář	Učební obor Provoz služeb (69-54-E/01)
Praha - Ječná	-	-
Praha - Výmolova	Učební obor Ošetřovatel (zamítnuto z MŠMT)	-
VALMEZ	Kombinaci dvou E oborů (nyní výběr vhodné kombinace)	Maturitní obor Zahradnictví (41-44-M/01)
Brno	-	-
České Budějovice	-	-
Olomouc – Sv. Kopeček		Učební obor Rekondiční a sportovní masér (69-53-H/01)

Z uvedených informací vyplývá, že se pro školní rok 2014/2015 otevírá nový učební obor Rekondiční a sportovní masér na střední škole na Svatém Kopečku v Olomouci. Střední škola pro SP ve Valašském Meziříčí bude otevírat maturitní obor Zahradnictví. Pravděpodobně pro vysoký zájem studentů. Škola má již obor skupiny E – Zahradnické práce a také učení obor Zahradník. Dále tak pokračuje v úspěšném zaměření na zahradnictví. Také střední škola v Holečkově ulici v Praze rozšiřuje svoji nabídku oborů. Konkrétně bude otevírat pro nadcházející školní rok učební obor Provoz služeb. Střední škola pro SP v Hradci Králové nechtěla prozrazovat obor, který budou otevírat.

Za zmínku stojí výpověď střední školy ve Výmolově ulici, která uvedla, že by ráda otevřela učební obor Ošetřovatel, avšak návrh nebyl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Zmíněná škola je jediná ze středních škol pro SP, která se zaměřuje na obory v oblasti zdravotnictví. Proto by byl učební obor jistě přínosem pro školu.

Zajímavé je i sdělení střední školy ve Valašském Meziříčí, která by uvítala kombinaci dvou oborů skupiny E. Zatím však vybírají vhodnou kombinaci, avšak bude zajímavé, pro jaký výběr oborů se rozhodnou.

Otázka č. 2 v dotazníku pro střední školy pro SP zjišťovala, zda má škola zpětnou vazbu od svých absolventů. Na danou otázku střední škola v Praze v Ječné ulici odpověděla jiným způsobem než ostatní. Pravděpodobně proto, že škola nabízí pouze dva obory a nemuseli vědět, jak na otázku odpovědět. Škola vypsalá uplatnění absolventů na vysokých školách, to však nebylo účelem otázky. Další nedorozumění v této otázce nastalo u střední škole ve Výmolově ulici v Praze, která uvedla, že úspěšnost oborů nemůže porovnat, z důvodu pouze jednoho nabízeného studijního oboru. Je pak tedy pochopitelné, že bude mezi nejúspěšnější obory řadit právě daný jeden obor. Tabulka č. 8 ukazuje, jaké obory vnímají školy jako své nejúspěšnější.

Tabulka č. 8: Zpětná vazba od absolventů a „subjektivní“ vnímání nejúspěšnějších oborů

Škola	Nejúspěšnější obory školy	Zpětná vazba od studentů
Hradec Králové	Předškolní a mimoškolní pedagogika Kuchař – číšník	ANO
Praha – Holečkova	Strojní mechanik Čalouník Cukrář	ANO

Praha - Výmolova	Nelze porovnat, pouze 1 obor	ANO
Praha – Ječná	Škola uvedla úspěšnost na VŠ	ANO
Valašské Meziříčí	Informační technologie Zahradník Elektrikář	ANO
Brno	-	NE
České Budějovice	-	NE

Z uvedené tabulky č. 8 vyplývá, že všechny střední školy pro SP nemají zpětnou vazbu od svých absolventů. Mezi nejúspěšnější obory dle subjektivního hodnocení škol patří výše zmíněné v tabulce. Většina škol uvádí učební obory jako své nejúspěšnější. Jak vyplývá z informací uvedených v tabulce, střední škola v Brně a v Českých Budějovicích nemá zpětnou vazbu od svých absolventů.

Je vhodné zde zmínit osobní výpověď zaměstnanců střední školy na Svatém Kopečku v Olomouci, účastníci se předvýzkumu, že zpětnou vazbu od svých bývalých studentů zjišťují prostřednictvím elektronických a písemných dotazníků, zaslaných svým absolventům.

Nyní se budeme věnovat jednotlivým středním školám pro SP, řekneme si stručně o historii jednotlivých škol a o zaměření jednotlivých středních škol.

Střední škola, Základní škola a Mateřská škola, Hradec Králové, Štefánikova 549

Nabídka studijních a učebních oborů střední školy je široká s bohatou historií. Škola nabízí obory z oblasti gastronomie a zpracování dřeva. Má řadu maturitních oborů i s možností nástavbového studia. Škola nabízí program bilingválního vzdělávání pro děti s těžkou sluchovou vadou nebo oddělený program výuky v orálním systému, pro děti se středně těžkou sluchovou vadou a děti s kochleárním implantátem. Ve výuce českého a anglického jazyka na střední škole jsou studenti rozděleni do tříd podle jejich jazykové preference. V případě potřeby je tlumočnick přítomen i ve výuce ostatních předmětů. Ve škole učí jak slyšící, tak i neslyšící pedagogové. Škola nabízí studentům možnost ubytování na internátě, který je součástí školy. Mezi nabízenými obory jsou 2 s maturitní zkouškou, 2 nástavbové obory a 7 oborů s výučním listem (<http://www.neslhc.com/>).

Tabulka č. 9: Nabízené studijní a učební obory v Hradci Králové s označením nejúspěšnějších oborů

Studijní obor (2013/2014)		Počet studentů v oboru (celkem)	Zakončení
L	Reprodukční grafik pro média	16	Maturitní zk.
L	Nábytkářská a dřevařská výroba	6	Nástavba
L	Podnikání	11	Nástavba
M	Předškolní a mimoškolní pedagogika	16	Maturitní zk.
H	Truhlář	16	Výuční list
H	Umělecký truhlář	5	Výuční list
H	Kuchař – číšník	22	Výuční list
H	Cukrář	10	Výuční list
E	Truhlářská a čalounická výroba	3	Výuční list
E	Stravovací a bytovací služby	2	Výuční list
E	Potravinářská výroba	3	Výuční list
	CELKEM	110	

Tabulka č. 4 uvádí celkový počet 110 studentů studujících na střední škole v Hradci Králové, ve školním roce 2013/2014. Škola vnímá jako své nejúspěšnější obory Předškolní a mimoškolní pedagogiku a obor Kuchař – číšník. Jak uvádějí celkové počty studentů v oborech, je patrné, že se jedná o obory s nejvyššími počty studentů. Mezi obory, které lze studovat pouze na škole pro SP v Hradci Králové patří:

- Reprodukční grafik pro média
- Nábytkářská a dřevařská výroba
- Předškolní a mimoškolní pedagogika
- Truhlář
- Umělecký truhlář a řezbář
- Truhlářská a čalounická výroba

Jak lze z tohoto výčtu usoudit, uvedená škola směřuje především do oblasti **33 – Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů**, podle Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO), do které spadají obory: *Nábytkářská a dřevařská výroba, Truhlář, Truhlářská a čalounická výroba*. I když škola neuvedla tuto oblast oborů mezi jejich nejúspěšnější obory, budeme se jimi více zabývat, protože jsou tyto obory určitým specifíkem mezi školami pro osoby se SP.

Skupina oborů 33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů spadají do 7. hlavní třídy klasifikace zaměstnání CZ-ISCO. V této třídě se u jedinců předpokládá 2. úroveň dovedností, což zahrnuje např. obsluhu strojů a elektronických zařízení, pro

skupinu těchto oborů je nezbytné porozumět informacím ohledně bezpečnostních pokynů, provádění jednoduchých aritmetických výpočtů, komunikační dovednosti a manuální zručnost.

Pracovník se SP si musí být více opatrný při vykonávání činností charakteristických pro zmíněné obory (při práci se stroji a elektronickými zařízeními). Především u pásové výroby a automatických robotů si musí dát pracovník větší pozor, z důvodu vlastní bezpečnosti.

Bezpečnostní pravidla a únikové východy, vše co je spojeno s nebezpečím na pracovišti, je nutné, aby bylo pracovníkovi se SP přetlumočeno ve srozumitelné formě, v jeho preferovaném jazyce. Proto je vhodné, aby na prvních setkáních a seznámeních se s pracovištěm byl přítomen tlumočnick, který osobě se SP důležité informace předá tak, aby je pracovník pochopil a rozuměl jim.

Charakteristické pro výše uvedené 3 obory, vyučované v Hradci Králové, jsou činnosti: zpracování dřeva, příprava a zpracování materiálů potřebných k práci, obsluhovat výrobní technologie, číst a pracovat s technickými náčrty výrobku, obsluha a údržba strojů, montáž truhlářských výrobků a dřevěných konstrukcí, provést opravy a renovace výrobku, balení, skladování a expedice výrobku a mnoho dalších činností. Podle ukončení vzdělávací přípravy jsou uvedené dovednosti osvojeny do různé hloubky (jiné u tzv. H oborů a E oborů). Truhláři (učební obor H) jsou připraveni pro samostatnou práci truhláře. Měli by dokázat zhodnotit konkurenci, vypracovat konstrukční a technologickou dokumentaci jednoduchého truhlářského výrobku nebo jeho části, být schopni provést seřízení a běžnou údržbu strojního vybavení dílny atd. Po absolvování maturitního oboru by měli být absolventi schopni vést a organizovat svou truhlářskou činnost, vést administrativu, vypracovávat konstrukční návrhy výrobků přes jejich zhotovení až k jejich vlastnímu prodeji (<http://www.infoabsolvent.cz/>).

Pracovní uplatnění absolventů podle RVP po jednotlivé typy studia:

Absolvent učebního oboru Truhlářská a čalounická výroba se uplatní v odvětví dřevozpracující výroby, zejména v truhlářské nebo čalounické výrobě. Může vykonávat jednoduché výrobní a opravářské práce truhlářských či čalounických výrobků (<http://www.infoabsolvent.cz/>).

Absolventi učebního oboru Truhlář se mohou uplatnit v odvětví dřevozpracující výroby, a to především v oblasti výroby nábytku a zařízení a v oblastech dřevěných konstrukcí (<http://www.infoabsolvent.cz/>).

Osoba s ukončeným nástavbovým oborem Nábytkářská a dřevařská výroba se uplatní taktéž v oblasti nábytkářské a dřevařské výroby, čalounictví, ale třeba i ve stavebnictví, zejména v oblasti dřevěných konstrukcí a staveb či ve stavebním truhlářství. Jedinec může obsadit pozice jako je technolog, vedoucí na střední a nižší úrovni řízení výroby, přípravař výroby, plánovač, mistr, kontrolor jakosti a kvality, konstruktér či jako referent v ekonomickém úseku nebo v oblasti nákupu a prodeje. Absolvent nemusí být pouze v pozici zaměstnance, ale sám se může stát zaměstnavatelem a sám podnikat (<http://zpd.nuov.cz/>).

Míra nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů ve skupině oborů 33 v dubnu roku 2013 činila u osob s dokončeným středním vzděláním s výučním listem (obory E a H) 29,2%, konkrétně bylo nezaměstnaných 458. U osob s dosaženým středním odborným vzděláním s maturitní zkouškou (obory M) činila míra nezaměstnanosti 22,1 %, konkrétně bylo bez práce 31 absolventů (<http://www.infoabsolvent.cz/>).

Vyhledky do **budoucnosti**, konkrétně do roku 2020 se má zaměstnanost ve skupině povolání zpracovatelé dřeva, truhláři a dělníci v příbuzných oborech (ISCO 742) snížit o necelých 3 500 osob (<http://www.infoabsolvent.cz/>).

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené Holečkova,

Holečkova 4, Praha – Smíchov, Praha 5

Historie této školy je velice významná, protože se jedná o první školu pro sluchově postižené jedince u nás. Samozřejmě tehdy nesídlila v Holečkově ulici v Praze na Smíchově jak je tomu nyní, ale škola svou historii začala psát v pronajatých místnostech domu č. 671, naproti Novoměstské radnici. Tehdy to byl Ústav pro hluchoněmé v Praze, založený 7. 12. 1786 pod vedením hraběte Kašpara Heřmana Künigla, který chtěl učinit dobročinný skutek a oslavit tím příjezd císaře Josefa II. Ústav se několikrát stěhoval, až se nakonec usídlil v Holečkově ulici na Smíchově (<http://www.skolaholeckova.cz/>).

S historií školy je spjato i několik významných osobností, které zde působily. Václav Frost, známý pro svou metodu výuky dnes známou jako bilingvální výuka, která byla nazvána „česká“, „pražská“ nebo podle svého autora „Frostova kombinovaná metoda“. Další významná osobnost, která v ústavu působila byl Václav Koťátko. Je to autor první české učebnice pro neslyšící (slabikář, tři sešity mluvnických cvičení a sbírka povídek), možná i proto je považován za jednoho z nejvýznamnějších českých učitelů neslyšících (<http://www.skolaholeckova.cz/>).

V dnešní době škola využívá ve výuce komunikačních systémů vycházející z českého jazyka. Mateřská škola se zaměřuje především na co největší rozvoj znakového jazyka. Na základní škole je již znakový jazyk zprostředkován prostřednictvím asistenta pedagoga. Střední škola již asistenta pedagoga nemá. Důraz je kladen na rovnocenné postavení jedinců se SP ve světě slyšících.

V současnosti škola spolupracuje s 60 – 70 zaměstnavateli, kteří umožňují studentům školy praxi mimo objekt školy. Tato praxe jim pomáhá k pozdějšímu uplatnění na trhu práce. V průběhu studia studenti školy absolvují různé besedy na Úřadu práce v Berouně, se kterým škola spolupracuje. Ředitel školy vnímá jako nejúspěšnější obory: Malíř a lakýrník; Pekař; Strojní mechanik; Čalouník; Čalounické práce; Malířské, lakýrnické a natěračské práce. V těchto oborech, pokud sám student se SP chce, lze předpokládat až 100 % úspěšnost na trhu práce.

Střední škola nabízí studentům 2 nástavbové obory, 1 maturitní obor a 13 oborů zakončených výučním listem. Následující tabulka č. 10 uvádí obsazenost jednotlivých oborů a označuje nejúspěšnější obory.

Tabulka č. 10: Nabízené studijní a učební obory v Praze – Holečkově ulici, s označením nejúspěšnějších oborů

Studijní obor (2013/2014)		Počet studentů v oboru (celkem)	Zakončení
L	Gastronomie	4	Nástavba
L	Podnikání	0	Nástavba
M	Hotelnictví	9	Maturitní zk.
H	Cukrář	13	Výuční list
H	Krejčí	0	Výuční list
H	Kuchař - číšník	16	Výuční list
H	Malíř a lakýrník	6	Výuční list
H	Pekař	1	Výuční list
H	Strojní mechanik	8	Výuční list
H	Čalouník	3	Výuční list
E	Šití oděvů	0	Výuční list
E	Čalounické práce	0	Výuční list
E	Malířské, lakýrnické a natěračské práce	1	Výuční list
E	Stravovací a ubytovací služby	7	Výuční list
E	Potravinářská výroba	2	Výuční list
	CELKEM	70	

Na střední škole studuje ve školním roce 2013/2014 celkem 70 studentů se SP. Jako své nejúspěšnější obory škola uvedla učební obor Cukrář, Strojní mechanik a Čalouník. Jak

je patrné, škola v Holečkově ulici v Praze nabízí největší počet učebních oborů u nás. Absolventů v tomto školním roce je celkem 28 studentů.

Nejen uvedená škola nabízí obory z oblasti 65 Gastronomie, hotelnictví a turismus, proto se nyní budeme zabývat možností uplatnění na trhu práce, se studijními a učebními obory v této oblasti.

Gymnázium, Střední odborná škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené, Praha 2, Ječná 27

Vznik školy se datuje do roku 1945, ale až od roku 1969 funguje Gymnázium pro osoby se SP. Původně škola vychovávala a vzdělávala pouze žáky nedoslýchavé avšak postupem času a také po legislativní úpravě zákona poskytuje vzdělávání i žákům s těžkou sluchovou vadou. Vzdělávacím přístupem školy je orální metoda. Škola disponuje mateřskou školou, základní školou a střední školou pro SP. Součástí instituce je i školní jídelna, družina a internát pro žáky školy a také SPC pro SP (<http://www.jecna27.cz/>).

Pro podporu žáků a studentů Gymnázia, střední odborné školy, základní a mateřské školy pro SP byl zřízen Nadační fond TÓN, který slouží k shromažďování finančních prostředků. Finance přispívají na ozdravné a vzdělávací pobyty studentů v České republice i zahraničí, k spoluorganizování a financování kulturních, společenských, sportovních a vzdělávacích akcí (<http://www.jecna27.cz/>).

Škola nabízí studium v maturitním oboru Informační služby a na Gymnázium. Je jedinou školou, která poskytuje studium na Gymnáziu pro osoby se SP.

Tabulka č. 11: Nabízené studijní a učební obory v Praze – Ječné ulici

Studijní obor (2013/2014)		Počet studentů v oboru (celkem)	Zakončení
K	Gymnázium	23	Maturitní zk.
M	Informační služby	8	Maturitní zk.
	CELKEM	31	

Na střední škole studuje celkem 31 studentů. Absolventů pro aktuální rok 2013/2014 je celkem 7. Všichni jsou to absolventi Gymnázia, protože obor Informatické služby funguje zatím pouze 2 roky. Uplatnění studentů je především na vysokých školách. Často studují obory jako je Speciální pedagogika, ale uplatní se i mimo Pedagogické fakulty. Škola uvedla např. uplatnění i na Přírodovědecké fakultě.

**Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené, Praha 5,
Výmolova 169**

Historie školy sahá do roku 1925, kdy byla zahájena výstavba ústavu. S tehdejším názvem Výmolův ústav pro hluchoněmé děti, vedené jako soukromé zařízení Spolku pro hluchoněmé byl v roce 1930 ústav zestátněn. V období 2. světové války byl ústav zkonfiskován pro účely vojenské nemocnice, ale po válce došlo k návratu účelu, s kterým byla škola budována. Po roce 1948 vznikla v Radlicích střední škola pro hluchoněmé a děti se zbytky sluchu. V roce 1953 se škola stala Osmiletou střední školou pro neslyšící, ale později byla přeměněna na Základní devítiletou škola internátní pro děti se zbytky sluchu a současně byla otevřena i mateřská škola pro děti se zbytky sluchu. Od poloviny 90. let na škole působí pedagogové a vychovatelé se SP. V roce 2003 se součástí školy stává Střední zdravotnická škola a roku 2008 se stává součástí školy Jazykové centrum Ulita a nynějším názvem Ulicentrum. Vzniká školní zpravodaj a ateliér pro tvorbu multimediálních výukových pomůcek (Hrubý, 1997; www.vymolova.cz).

Střední zdravotnická škola poskytuje vzdělání osobám s nejrůznějšími sluchovými vadami. Komunikace, kterou studenti využívají s pedagogem závisí na jejich potřebách. Při výuce student může vnímat oba jazyky současně. Jak český znakový jazyk tak mluvenou češtinu. Záleže tedy na studentovi, jaký komunikační systém si zvolí. Výuka probíhá vždy za přítomnosti tlumočnicka, který zprostředkovává komunikaci mezi studenty a pedagogy nebo studenty navzájem (www.vymolova.cz).

Jazykové centrum Ulita (nyní Ulicentrum) vzniklo roku 2008 a jeho cílem je poskytování celoživotního vzdělávání všem neslyšícím a nedoslýchavým v České republice, s ohledem na jejich specifické potřeby. Dalšími cíle je poté podpora hodnotové orientace neslyšících a nedoslýchavých směrem ke vzdělávání, rozvoj a šíření moderních metod výuky jazyků na školách pro SP a zajištění volnočasových aktivit pro neslyšící, nedoslýchavé, ale i slyšící (www.vymolova.cz).

V rámci školy funguje od roku 2006 Multimediální tvůrčí dílna (MTD), podporující jak komunikaci neslyšících směrem k vlastní minoritě a kultuře, tak směrem ke slyšící menšině. Členové MTD natáčejí různé dokumenty ze společenských událostí neslyšících, účastní se seminářů a workshopů a spolupracují i s dětskou televizí Weblík a spolupracují i na nejrůznějších projektech (www.vymolova.cz).

Škola nabízí svým uchazečům jeden maturitní obor Asistent zubního technika, ale ráda by do budoucnosti otevřela učební obor Ošetřovatel. Jak ze samotného názvu střední

zdravotnické školy vyplývá, jako jediná u nás nabízí svým studentům vzdělání v oblasti zdravotnictví. Počet studentů na střední škole pro školní rok 2013/2014 činí 16 jedinců se SP (viz. tabulka č. 12).

Tabulka č. 12: Nabízené studijní a učební obory v Praze – ve Výmolově ulici

Studijní obor (2013/2014)		Počet studentů v oboru (celkem)	Zakončení
M	Asistent zubního technika	16	Maturitní zk.
	CELKEM	16	

Absolventů uvedeného studijního oboru je pro rok 2013/2014 celkem 7.

MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené České Budějovice, Riegrova 1

Škola pro SP vznikla roku 1871 pod názvem Diecézní ústav pro hluchoněmé v Českých Budějovicích. Provoz ústavu byl hrazen z příjmů zřízeného Spolku pro vydržování ústavu hluchoněmých, jehož úlohou byla právě tato finanční podpora. V roce 1949 došlo k zestátnění školy a k zřízení zvláštní školy pro hluchoněmé děti. V roce 1951 byl ústav z rozhodnutí krajského výboru KSČ násilně přestěhován do nevhodných prostor do Stráže nad Nežárkou, kde musel provizorně fungovat 5 dlouhých let. Později zde byla zřízena i dvoutřídni národní škola pro nedoslýchavé. Roku 1975 se škola musela dělit s Diagnostickým ústavem z Bosňan, který byl do budovy přestěhován. Dnes již po mnoha letech budova opět slouží pouze pro účely výchovy a vzdělávání osob se SP. Od roku 1990 je součástí školského komplexu i SPC pro SP. Škola disponuje i rekreačním zařízením nedaleko Českých Budějovic v obci Radostice u Borovan, kam mají děti možnost jezdit. Zařízení má i výchovný význam, protože se zde žáci učí žít rodinným způsobem. Pracují na zahradě a vykonávají všechny možné domácí práce. V rámci školského komplexu slouží školní družina, dětský domov a internát. Nabízenými obory je Praktická škola jednoletá a dvouletá a učební obor Sklenářské práce (www.sluchpostcb.cz).

Tabulka č. 13: Nabízené studijní a učební obory v Českých Budějovicích

Studijní obor (2013/2014)		Počet studentů v oboru (celkem)	Zakončení
E	Sklenářské práce	3	Výuční list
C	Praktická škola dvouletá	6	Vysvědčení o závěrečné zk.
C	Praktická škola jednoletá	0	Vysvědčení o závěrečné zk.
	CELKEM	9	

Na střední škole studuje celkem 9 studentů, avšak pro účely diplomové práce se zabýváme pouze obory zakončenými maturitní zkouškou či závěrečnou zkouškou s výučním listem. Proto zahrnujeme obě praktické školy do výčtu, ale ve výzkumném šetření s nimi není pracováno, i když k potenciálním zaměstnancům také patří. Předpokládáme však, že absolventi praktických škol budou pracovat především jako pomocné síly, které pokud budou chtít pracovat, práci si vždy najdou, případně jim bude zprostředkována agenturami podporovaného zaměstnávání. Absolventů pro školní rok 2013/2014 je celkem 6. Z učebního oboru Sklenářské práce 3 a 3 studenti Praktické školy dvouleté. Škola nemá zpětnou vazbu od svých absolventů a nemá v plánu otevírat nový studijní či učební obor.

Střední škola pro sluchově postižené a Odborné učiliště, Gellnerova 1, Brno

Vznik školy se datuje do roku 1951, kdy v Brně vznikla samostatná škola pro neslyšící. Při této škole byla později roku 1965 zřízena i Učňovská škola pro mládež s vadami sluchu. Jednalo se o obor Strojní zámečnický. Roku 1981 se ke stávajícímu učebnímu oboru přidal ještě nový učební obor Krejčovský. S platností nové soustavy oborů se změnil název Strojního zámečnického na Strojního mechanika. Roku 1987 se datuje vznik samostatného SOU pro sluchově postiženou mládež, kdy škola připravovala 64 žáků pro praktické uplatnění na trhu práce. Došlo tak k odtržení od školy pro neslyšící. Roku 1989 je zaveden nový učební obor Obráběč kovů, který později zaniká. V roce 1992 se zřizuje Střední průmyslová škola oděvní, nabízející studijní obor Oděvnictví (pětiletý s maturitní zkouškou). Později v rámci školy vznikají a opět zanikají obory: Šití oděvů, Zámečnické práce a údržba (oba byly určené pro slyšící žáky z tehdejší zvláštní školy), Klempíř, Lakýrník, Kadeřník, Prodavačské práce, Mechanik elektrotechnických zařízení, Informatika v ekonomice, Podlahářské práce, Zámečnický. Roku 2009 došlo k vymazání oborů Mechanik elektrotechnických zařízení, Krejčí a Kadeřník ze školského rejstříku. V současnosti střední škola nabízí maturitní obor Informační technologie a učební obory Operátor skladování, Prodavačské práce, Podlahářské práce (www.ssbrno.cz).

Jak můžeme vidět, studijních a učebních oborů nově vzniklých a opět zaniklých bylo v rámci školy opravdu mnoho. Následující tabulka č. 14 ukazuje, kolik studentů aktuálně pro školní rok 2013/2014 studuje na střední škole.

Tabulka č. 14: Nabízené studijní a učební obory v Brně

Studijní obor (2013/2014)		Počet studentů v oboru (celkem)	Zakončení
M	Informační technologie	26	Maturitní zk.
H	Operátor skladování	0	Výuční list
E	Prodavačské práce	28	Výuční list
E	Podlahářské práce	15	Výuční list
	CELKEM	69	

Na střední škole studuje aktuálně 69 studentů se SP. V tomto roce je počet absolventů v jednotlivých oborech dosahuje celkem 21 studentů. Škola neuvedla své nejúspěšnější obory, protože nemá zpětnou vazbu od svých absolventů.

Mateřská škola, základní škola a střední škola pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí, Vsetínská 454

Stavba Zemského ústavu pro hluchoněmé ve Valašském Meziříčí započala roku 1909. V období 1. světové války posloužil ústav raněným vojákům a až roku 1919 byl ústav odevzdán svému účelu – výchově a vzdělávání osob se SP. Původně se ve škole vyučovalo prostřednictvím orální metody, avšak roku 1922, tehdejší ředitel Jan Sedláček, zavedl Malischovu vyučovací metodu (mateřskou metodu). Ústav získával zkušenosti ze zahraničí, a poté je uplatňoval u nás. V 30. letech se výchova zaměřovala především na pracovní činnosti jako bylo: lepenkářství, knihařství, práce na hoblici, jednoduché řezbářství, košíkářství, keramika a modelování, práce v krejčovské a obuvnické dílně, činností na zahradě a mimo všechny tyto činnosti se dívky i chlapci věnovali úklidovým pracím v celém ústavu. V období 2. světové války se přestalo v ústavu vyučovat úplně. Obnovení školy začalo v roce 1945 po odstranění škod. Roku 1948 byla škola zestátněna, získala název Základní škola pro neslyšící a vyučovací metodou byla kombinovaná metoda s využitím přirozených posunků. Později se přešlo opět k orální metodě. Až v roce 1987 bylo zřízeno Střední odborné učiliště elektrotechnické. Později po roce 1990 bylo pro velký zájem studentů rozšířeno vzdělání o Střední průmyslovou školu elektrotechnickou a při škole byl založen nadační fond. Škola měla několikrát měněný název školy, až se ustálil v dnešní podobě. Od roku 1993 škola vyučuje své studenty metodou totální komunikace. V rámci školy funguje SPC pro SP, internát ale také nově vzniklé tlumočnické centrum IC Tilovi, které vzniklo v roce 2013 (www.val-mez.cz).

Střední škola nabízí potenciálním uchazečům následující obory uvedené v tabulce č. 15.

Tabulka č. 15: Nabízené studijní a učební obory ve Valašském Meziříčí, s označením nejúspěšnějších oborů

Studijní obor (2013/2014)		Počet studentů v oboru (celkem)	Zakončení
L	Mechanik elektrotechnik	7	Nástavba
M	Informační technologie	23	Maturitní zk.
M	Elektronické počítačové systémy	9	Maturitní zk.
M	Zahradnictví	0	Maturitní zk.
H	Zahradník	11	Výuční list
H	Elektrikář - slaboproud	22	Výuční list
E	Zahradnické práce	13	Výuční list
	CELKEM	85	

Maturitní obor Elektronické počítačové systémy již nebude dále otevřen. V současnosti studují obor pouze žáci končícího 4. ročníku. Maturitní obor Zahradník je nově vzniklý obor, který ještě nestačil být naplněn studenty, proto je počet studentů v oboru 0. Jak je patrné z tabulky č. 15. za nejúspěšnější obory považuje škola obory, kde studuje největší množství studentů. Celkem ve studijních a učebních oborech školy studuje 85 jedinců se SP. Počet absolventů pro školní rok 2013/2014 dosahuje 25 studentů.

Podíváme-li se ještě na charakteristiku nabízených oborů v jednotlivých středních školách pro SP v České republice, zjistíme, že škola v Praze ve Výmlově ulici a v Ječné, jsou jediné střední školy, které nenabízejí studium v oborech skupiny E. Střední škola v Českých Budějovicích potom nenabízí žádné studijní obory skupiny M. Nástavbové studium poté nabízejí střední školy pro SP v Praze – Holečkově ulici, v Hradci Králové, ve Valašském Meziříčí a na Střední škole v Olomouci na Svatém Kopečku.

Seřadíme-li střední školy pro SP podle nejvyšších počtů studentů na škole, dosáhneme tohoto pořadí. S nejvyšším počtem středoškolských studentů se SP je v Hradci Králové, s počtem 110 studentů v jednotlivých oborech. Hned za ní je střední škola ve Valašském Meziříčí s počtem 85 studentů a jako třetí nejpočetnější střední škola pro SP je v Praze v Holečkově ulici s počtem 70 studentů. Celkové pořadí škol podle počtu studentů uvádí tabulka č. 16.

Tabulka č. 16: Seznam středních škol pro SP od nejvyššího počtu studentů v porovnání s počtem nabídek studovaných oborů

Pořadí	Střední škola - město	Počet studentů na střední škole	Počet nabízených oborů	Nabízené skupiny oborů
1	Hradec Králové	110	11	L, M, H, E
2	Valašské Meziříčí	85	6	L, M, H, E
3	Praha - Holečkova	70	15	L, M, H, E
4	Brno	69	4	M, H, E
5	Praha – Ječná	31	2	K, M
6	Praha – Výmolova	16	1	M
7	České Budějovice	9	3	E, C

Z tabulky č. 16 vyplývá, že největší množství oborů nabízí střední škola pro SP v Praze, Holečkově ulici, nabízející 15 oborů ke studiu. Dále střední škola v Hradci Králové nabízí 11 oborů, ta se umístila jako první v počtu aktuálně studující středoškolských studentů se SP. Třetí školou, která nabízí nejvíce oborů je střední škola ve Valašském Meziříčí.

Gymnázium lze studovat pouze v Praze – Ječné ulici a Praktické školy lze studovat školách v Českých Budějovicích, dále v Olomouci na Svatém Kopečku a v Olomouci v ulici Kosmonautů, kde sídlí Střední škola, základní škola a mateřská škola pro SP, nabízející obor vzdělání Praktická škola dvouletá.

4 Shrnutí výsledků a vyhodnocení hypotéz

Cíl 1: Zjistit kolik studentů se SP aktuálně studuje na středních školách pro SP a kolik jich je integrováno v běžných školách.

H1: Více studentů se SP je integrováno ve školách běžného typu.

K prvnímu cíli se vztahuje H1. Na základě zpracování získaných dat bylo zjištěno, že na středních školách pro SP ve školním roce 2013/2014 studuje celkem 384 studentů se SP. Oproti tomu na školách běžného typu je integrováno celkem 237 studentů se SP. Z toho vyplývá, že H1 byla **vyvrácena**. Avšak údaje by mohly být zcela jiné, kdyby byla účast na výzkumném šetření 100 %.

Cíl 2: Zjistit, v jakých oborech jsou středoškolští studenti se SP nejčastěji integrováni.

Získaná data zjistila nejčastější obory integrovaných studentů se SP. Mezi tři nejčastější obory integrace patří Gymnázium v počtu 27 studentů, Obchodní akademie v počtu 12 studentů a v oboru Kadeřník je to 9 studentů se SP.

H2: Více než polovina všech středoškolských studentů se SP bude studovat učební obory skupiny H.

Hypotéza 2 byla **vyvrácena**, protože většina studentů se SP studuje studijní obory, zakončené maturitní zkouškou, konkrétně 272 studentů. V učebních oborech, zakončených výučním listem poté studuje 262. Celkem 84 jedinců nešlo rozdělit do výše uvedených dvou skupin. Vzhledem k tomu, že se dotazníkového šetření nezúčastnila všechna kontaktovaná zařízení, jsou malé rozdíly mezi učebními a studijními obory, a je vysoká míra neurčených oborů, nelze přesně říci, zda je toto tvrzení 100 %. Pokud by byla získána data ze všech zařízení a míra neurčení typu oboru by byla minimální, je možné, že by výsledky vypadaly jinak.

Cíl 3: Jaké obory budou střední školy pro SP otevírat?

Dle vyjádření jednotlivých škol, budou v následujícím školním roce 2013/2014 otevřeny celkem 3 nové obory v rámci škol. Jedná se o maturitní obor Zahradnictví (41-44-M/01) a učební obory Rekondiční a sportovní masér (69-53-H/01) a Provoz služeb (69-54-E/01).

Cíl 4: Jaké studijní či učební obory by střední školy pro SP rády uvítaly?

Střední škola v Praze, Holečkově ulici by uvítala učební obor Truhlář a střední škola v Praze ve Výmolově ulici by uvítala učební obor Ošetřovatel. Valašské Meziříčí by uvítalo kombinaci dvou E oborů, proto nyní vybírají jejich kombinaci.

Cíl 5: Zjistit, zda mají střední školy pro SP zpětnou vazbu od svých absolventů, týkající se jejich uplatnění.

H3: Všechny střední školy pro SP budou mít zpětnou vazbu od svých studentů a budou mít přehled o svých neúspěšnějších oborech.

K cíli 5 se vztahuje H3. Všechny střední školy pro SP nemají zpětnou vazbu od svých absolventů a nemají tak přehled o svých neúspěšnějších oborech. Zpětná vazba nefunguje v Českých Budějovicích a v Brně. Hypotéza 3 tak byla **vyvrácena**.

DISKUSE

K dosažení uceleného pohledu na problematiku profesního uplatnění jsem se zaměřila ve výzkumné části především na profesní přípravu, kterou vnímám jako jeden z výchozích bodů pro profesní uplatnění na trhu práce. Aby bylo dosaženo návaznosti s trhem práce, provedla jsem na základě zjištěných informací z výzkumu a zpracovaných dat diskusi s odborným pracovníkem poradenského centra pro osoby se SP. Jedná se o poradenské zařízení poskytující odborné sociální poradenství osobám se SP, které se primárně nezaměřuje na podporu zaměstnávání osob se SP, ale řeší řadu problémů, vztahující se k zaměstnávání osob se SP.

Při práci pro zjištění aktuální statistiky obsazenosti středních škol pro SP byla zvolena metoda dotazníku, která byla z hlediska středních škol úspěšná, avšak z hlediska SPC pro SP méně úspěšná, protože došlo k získání vysokého množství nespecifických dat.

Ze získaných dat je patrné, o jaké obory je největší zájem. Podíváme-li se na obory z hlediska jednotlivých skupin oborů, jedná se o největší počet studentů v oborech Gastronomie, hotelnictví a turismus, dále v Informatických oborech a na Gymnáziu. Otázkou však zůstává, zda se i přes komunikační bariéru, kterou osoby se SP disponují, uplatní studenti těchto oborů na trhu práce. Při diskusi s odbornou pracovnící poradny pro SP jsme došly k závěru, že mají osoby se SP dobré předpoklady k úspěšnému uplatnění na trhu práce v oblastech výpočetních technologií a PC. Z toho plyne, že Informatické obory by neměly být velkým problémem pro uplatnění na trhu práce, především pro vizualizovanost internetových portálů, v kterých se mladá generace osob se SP dobře orientuje. V tomto případě však hraje významnou roli, do jaké míry si neslyšící osvojili mluvený jazyk, protože ve virtuálním prostředí se člověk českému jazyku samozřejmě nevyhne. Pokud se tedy bude jednat o vystudovaného člověka se SP v oblasti PC a informatických oborů, s dobrou znalostí českého jazyka, chce pracovat a zajímá se o obor, má výborné předpoklady k uplatnění na trhu práce. Zásadní roli by pak hrál zaměstnavatel, který by se měl snažit s neslyšícím najít vhodný společný komunikační kanál. V těchto oborech by se mohli dobře uplatnit i samotní neslyšící, uživatelé znakového jazyka, za předpokladu dobré písemné komunikace ve většinovém jazyce. V oboru je vysoká konkurence, proto je předpokladem další vzdělávání v oboru.

Co se týče jedinců studujících Gymnáziem, dobře se uplatní především na vysokých školách, oborů Speciální pedagogika, Čeština v komunikaci neslyšících,

Výchovná dramatika pro neslyšící, ale i v jiných oborech pedagogických či přírodovědeckých fakult. Po absolvování vysokoškolského vzdělání poté prognóza získání zaměstnání je přibližně podobná jako u běžných vysokoškoláků. Opět bude hrát významnou roli ochota zaměstnavatelů zaměstnat jedince se SP, komunikační systém, který člověk využívá a jeho vlastní schopnosti a dovednosti.

U osob studující komplexně v oblasti gastronomie je profesní uplatnění problematické. V této oblasti je vysoká konkurence, a proto mají osoby se SP problém se často uplatnit na otevřeném trhu práce. Například u této skupiny oborů je vhodné zmínit, že největším problémem zaměstnávání celkově OZP je zaměstnávání v podřadných pracích. Osoby se SP tak mohou často vykonávat práce, které neodpovídají jejich schopnostem a dovednostem. To je veliký problém v oblasti zaměstnávání osob se SP. Vezmeme-li v úvahu, že v minulosti bylo na neslyšící nahlíženo jako na jedince s mentálním postižením pro jejich komunikační bariéru, musíme být dnes v době výpočetních technologií překvapeni, že na neslyšící stále někteří lidé pohlížejí stejným způsobem jako tomu bylo v dávné minulosti.

Dle názoru odborné pracovnice poradny pro osoby se SP se nejvíce neslyšících uplatní na trhu práce v oborech, vycházejících z manuální zručnosti, například jako řezbáři, zámečníci, ale i v zaměstnání zaměřeném na práci s PC a výpočetní technikou. Ale zda budou neslyšící zaměstnání má významný vliv zaměstnavatelů a jejich přizpůsobení se potřebám jedince. S tímto vyjádřením naprosto souhlasím. Manuálně zručné práce jsou jednou z oblastí, kde můžou neslyšící vynikat. Jen je důležité dávat pozor na nabídku podvodných zaměstnání, podřadných prací či podřadného finančního ohodnocení za pracovní výkon. Přizpůsobení zaměstnavatele je nadmíru významné pro získání zaměstnání. Například jsem se dozvěděla o jedné zkušenosti pracovnice, kdy v jedné nejmenované lékárně v Praze pracují nedoslýchaví pracovníci. Na pultu stojí cedulka s přibližným nadpisem: *Bude Vás obsluhovat nedoslýchavý personál. Prosím mluvíte hlasitěji*. Někdo by mohl považovat sdělení za diskriminační, ale pokud s cedulkou a označením příslušného pracovníka souhlasí sám handicapovaný, pohlížím na tuto informaci jako na krok kupředu k bourání bariér mezi světem slyšících a neslyšících, i když se nejedná přímo o neslyšící osobu. Upozornění na obsluhu handicapovanou nedoslýchavostí zabezpečuje přizpůsobení komunikace ze strany zákazníka, nikoliv osoby s handicapem. Z uvedeného vyplývá, že osoby s nedoslýchavostí mohou pracovat v jakýchkoliv oborech pokud mají vhodnou korekci sluchové vady.

Při otázce, zda bude více středoškolských studentů se SP integrováno nebo budou spíše studovat na školách pro SP mi bylo odpovězeno, že počty studentů budou přibližně vyrovnané. Toto tvrzení se neshodovalo se stanovenou hypotézou, kdy jsem předpokládala, že bude více jedinců integrováno. Pracovnice uvedla, že neslyšící studenti budou spíše na školách pro SP a jedinci s nedoslýchavostí poté integrováni na školách běžného typu. Výzkumné šetření sice nezjišťovalo bližší informace o sluchové vadě, ale pracovnice svým výrokem, že bude poměr integrovaných středoškolských studentů a studentů ve školách pro SP přibližně stejný, přiblížila zjištěným datům. Celkově ve školním roce 2013/2014 studuje na středních školách pro SP 384 studentů a v integraci 237 studentů (nutné brát v úvahu, že výzkumné šetření nemělo 100% účast).

Zajímá mne názor, zda si pracovnice poradny pro osoby se SP myslí, že je podpora zaměstnávání osob se SP ze strany státu dostačující. Pracovnice uvedla, že ne. Myslí si, že podpora nefunguje a především osvěta o zaměstnávání jedinců se SP je nízká. Malé firmy většinou nikoho zaměstnat nechtějí a u velkých firem je problém zaměstnat osobu se SP na kvalifikované pracovní pozici a ne na podřadné vůči vzdělání, schopnostem a dovednostem jedince. Větší firmy poté mohou využívat zaměstnávání OZP jako marketingový tah s cílem oslovit veřejnost a navodit u ní důvěru vůči firmě.

Má další otázka na odborníka směřovala k zjištění důvodů nízké zaměstnanosti osob se SP. Důvodem nízké zaměstnanosti u této cílové skupiny osob je především komunikační bariéra. I když první setkání může probíhat prostřednictvím tlumočnicka, poté když do zaměstnání již dochází osoba se SP sama, zaměstnavatel se vždy nemusí přizpůsobit jejím komunikačním potřebám a ani většinou vůbec netuší jak s osobou bude dále komunikovat. Proto jako důvod nízké zaměstnanosti osob se SP pracovnice vidí komunikační bariéru, ale i předsudky vůči komunitě neslyšících, které tu stále přetrvávají. Dalším problémem je i nízká soudnost neslyšících, kteří posílají životopisy na pracovní pozice, na které nesplňují uvedené požadavky. Pracovnice uvedla, že jim do poradny chodí neslyšící, kteří chtějí vysvětlit, proč je zaměstnavatel odmítl. Po shlednutí pracovní nabídky a životopisu neslyšícího pak dojde pracovník ke zjištění, že si neslyšící z výčtu požadavků na pracovní pozici vybral pouze to, co splňuje a ostatní informace ignoroval. Zaměstnanec tak neslyšícího mohl odmítnout například z důvodu nedostačující kvalifikace apod. Problematická je především nabídka zaměstnání pro osoby se SP ve starším a předdůchodovém věku. Stejně jako třeba u slyšící společnosti, osoby v tomto věku často neovládají dnešní počítačová zařízení, což činí zásadní problém při získání zaměstnání. Osobám, které nedisponují potřebnými znalostmi PC často nemusí zbývat nic jiného, než

přijmout zaměstnání pomocných prací. Významnou roli také hraje vývoj jednotlivých oborů. Některé obory vznikají nové, jiné zanikají. Trh práce je v neustálém pohybu a vývoji a představa, že bude v dnešní době člověk pracovat v jednom oboru po celý jeho život, je téměř nemožná.

Osobně bych k výčtu důvodů nízké zaměstnanosti ještě doplnila, že zásadní roli pro získání zaměstnání je rozhodnutí samotné handicapované osoby. Avšak jak tomuto rozhodnutí dopomáhá úřad práce a vzdělávací instituce, když se dnes a denně setkáváme s jedinci, kteří nechtějí pracovat? Zajímavé je sdělení střední školy v Hradci Králové: „zcela neslyšící nemají zájem pracovat, dle nich se jim to za 10 tisíc nevyplatí“. Toto tvrzení může podpořit i má vlastní zkušenost s jedním nejmenovaným neslyšícím, který po mě žádal finanční podporu na jednom autobusovém nádraží. Mám pouze základní znalost znakového jazyka, ale i přesto jsem chtěla zjistit, zda se jedná opravdu o neslyšícího či o nějakého slyšícího podvodníka. Začala jsem se tedy dotýčné osoby ve znakovém jazyce vyptávat. Neslyšící měl snahu dorozumět se semnou, neuměl odezírat a komunikoval ve znakovém jazyce. Z naší konverzace jsem zjistila, že muž nechce vůbec pracovat, pobírá invalidní důchod a ze sdělení jsem pochopila, že tuto činnost provozuje jako přivýdělek. Jak je vidět, techniky žebvání se poněkud zlepšily od dob, kdy se tento jev začal objevovat na veřejnosti, jak uvádí Procházková (2012) ve svém článku Staronové žebvání. Již se nejedná o slyšící podvodníky, ale i o osoby neslyšící či nedoslýchavé, které žebrají peníze pro své „slyšící pasáky“. Alespoň přístup veřejnosti se postupně změnil. Z mé osobní zkušenosti, kdy na autobusovém nádraží neslyšící „oslovoval“ ostatní kolemjdoucí, jsem neviděla nikoho, kdo by poskytl finanční příspěvek. Ztotožňuji se s uvedenou autorkou článku, která uvádí, že tato forma pomoci osobám nepomůže.

Vrátím-li se k diskusi s pracovníci poradny pro osoby se SP, shodly jsme se, že by k lepšímu uplatnění SP na trhu práce rozhodně přispěla osvěta široké veřejnosti o zásadách a specifikách komunikace osob se SP, dále zpřístupnění rekvalifikačních a vzdělávacích kurzů a možností celoživotního vzdělávání. V těchto případech jsou jedinci se SP často omezeni. Stačila by například pouhá informovanost firem zajišťující rekvalifikaci, aby byl zajištěn tlumočnický na daném kurzu, kam přijde neslyšící či nedoslýchavý, případně simultánní přepis, apod. Samotné pracovníci poradny se stalo, že neslyšící klient, aktuálně bez zaměstnání, si potřeboval pro získání pracovního místa doplnit kurz na vysokozdvizný vozík, ale na kurzu byl odmítnut pro své specifické komunikační potřeby. Kde je poté ochrana před diskriminací u OZP?

Prezentované výsledky výzkumného šetření poslouží k potřebám Agentury pro neslyšící, ale i samotných škol a SPC. Vytváří tak ucelený pohled na aktuální situaci na poli integrace a vzdělávání na středních školách pro SP. Na diplomovou práci by bylo vhodné navázat zjištěním kvality vzdělávání osob se SP na střední školách pro SP v porovnání s kvalitou vzdělávání studentů se SP integrovaných do středních škol běžného typu. Další možné směřování by bylo vhodné do oblasti potenciálních zaměstnavatelů, mapování jejich předsudků vůči jedincům se SP a následné odstranění předsudků.

Na závěr bych chtěla říci jeden poznatek, který jsem si vzala z konference Tranzitní program pro neslyšící v Praze, pořádanou Agenturou pro neslyšící, z března roku 2013. Konference byla ukončením mezinárodního projektu Tranzitní program, kde vystupovali jak zaměstnavatelé neslyšících, tak samotní neslyšící, účastníci se projektu. Konference byla pro mne opravdu přínosná a výpovědi zaměstnavatelů úžasné. Došla jsem k názoru, že ochota zaměstnavatele přizpůsobit se komunikačním potřebám neslyšících dělá zázraky a umožňuje tak neslyšícím získat zaměstnání a budovat jejich osobnostní rozvoj.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se zabývala problematikou profesního uplatnění osob se SP z nejrůznějších úhlů pohledu. Vzhledem k tomu, že profesní uplatnění velice úzce souvisí s přípravou na zaměstnání ve vzdělávacích institucích, rozhodla jsem se výzkumné šetření zaměřit právě do uvedené oblasti a vytvořit tak pohled na aktuální situaci středoškolského vzdělávání osob se SP. K získání dat pro vyhodnocení stanovených cílů výzkumného šetření byla použita metoda dotazníku. Zpracovaná data ukázala, že integrované vzdělávání středoškolských studentů se SP nepřesahuje počet studentů se SP studujících na středních školách pro SP. Z uvedeného vyplývá, že školy pro SP vždycky byly, jsou a nadále budou součástí speciálního vzdělávání. Nelze se domnívat, že by kdy bylo možné integrovat do vzdělávání běžného proudu úplně všechny osoby se SP. Alespoň v dnešní době je tato myšlenka téměř nedosažitelná. Vzhledem k zjištěným datům a uvedenému rozsahu integrace by bylo zajímavé porovnat kvalitu integrovaného vzdělávání se vzdáváním v institucích pro osoby se SP, s ohledem na možnosti profesního uplatnění. Ráda bych zde zmínila, že vnímám podporu integrovaného vzdělávání jako jistý krok kupředu v bourání bariér mezi světem slyšících a neslyšících. Avšak další vzdělávání a rozvoj profesních dovedností a schopností v dospělosti u osob se SP je značně omezené. Mám pocit, že na generaci staršího a předdůchodového věku se trochu zapomíná co se týče jejich uplatnění ve světě práce. Takový člověk, jestliže ztratí zaměstnání se na trhu práce uplatní velice obtížně, vzhledem k jeho dosaženému vzdělání, kterým prošel v blízké minulosti, ale i dalším faktorům jako je například neschopnost práce s dnešními výpočetními technologiemi. Dalším problémem, který se netýká pouze specifické skupiny osob se SP, ale i intaktní společnosti, je neochota pracovat. K zaměstnanosti jedinců se SP o nic více nepřispívají přetrvávající předsudky ze strany většinové společnosti, ale především samotných potenciálních zaměstnavatelů, kteří by mohli bariéru mezi dvěma světy zbourat.

Výsledky výzkumného šetření a nabyté znalosti z oblasti zaměstnanosti OZP byly prodiskutovány s odborným pracovníkem nejmenované poradny pro osoby se SP, který řeší problémy zaměstnanosti osob se SP. Rozhovor s odborníkem mě seznámil s novými skutečnostmi a vnuknul mi nejrůznější možné vize do dalšího možného směřování výzkumných šetření, zaměřených do oblasti zaměstnanosti jedinců se SP.

Cílem diplomové práce bylo vytvoření uceleného pohledu na problematiku profesního uplatnění osob se SP. Zabývala jsem se specifikami dílčích skupin souhrnného termínu osob se SP, podporou v zaměstnávání OZP a jedinců se SP, diskutovala o tématu s odbornými pracovníky poradny pro osoby se SP a s některými pracovníky a řediteli škol pro SP. Zažila jsem osobní zkušenost s „pouličním žebrajícím neslyšícím“, naslouchala zkušenostem zaměstnavatelů osob se SP a zkušenostem neslyšících na mezinárodní konferenci Tranzitní program pro neslyšící v Praze. Práce je pro mne osobním přínosem a pevně doufám, že i pro všechny spolupracující zařízení, kterým má práce může sloužit jako zpětná vazba na jejich snahy bourání bariér v oblasti profesního uplatnění osob se SP.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

HOLMANOVÁ, J. 2003. Vady a poruchy sluchu z hlediska klinické logopedie. In *Klinická logopedie*. 1. vyd. Praha : Portál, 616 s. ISBN 80-7178-546-6.

HRUBÝ, J. 1997. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 2 sv. 235. ISBN 80-7216-006-01.

JABŮREK, J. 1998. Bilingvální vzdělávání neslyšících. 1. vyd. Praha : Septima. 43 s. ISBN 8072160524.

KOMORNÁ, M. 2008. *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. 2., opravené vyd. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. 87 s. ISBN 978-80-87218-18-1.

KRAHULCOVÁ, B. 2002. *Komunikace sluchově postižených*. 2. vyd. Praha : Karolinum. ISBN 80-246-00329-2.

LEJSKA, M. 2003. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. 1. vyd. Brno : Paido. ISBN 80-7315-038-7.

LANGER, J. 2008. Aktuální pohled na integraci dětí se sluchovým postižením (zpráva z výzkumného projektu). In *Info zpravodaj – magazín informačního centra o hluchotě*, roč. 16, č. 1, s. 22-24.

MAREŠ, P. 1998. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 2., dopl. Praha: Sociologické nakladatelství, 172 s. ISBN 80-85850-60-5.

OPATŘILOVÁ, D; PROCHÁZKOVÁ, L. 2011. *Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 159 s. ISBN 978-80-210-5536-0.

PROCHÁZKOVÁ, V.; VYSUČEK, P. 2007. *Jak komunikovat s neslyšícím klientem?* 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 28 s. ISBN 978-80-86991-18-4.

SKÁKALOVÁ, T. 2011. *Uvedení do problematiky sluchového postižení.* 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 94 s. ISBN 978-80-7435-098-6.

STRNADOVÁ, V. 2001. *Hádej, co říkám, aneb, Odezírání je nejisté umění.* Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky, 158 s. ISBN 80-85047-17-9.

TARCSIOVÁ, D. 2007. *Základy pedagogiky sluchovo postihnutých.* In *Základy speciálnej pedagogiky pre prácu so študentmi stredných a vysokých škôl.* Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislavě. ISBN: 978-80-89113-30-9.

VÁCLAVÍKOVÁ, A.; KOLIBOVÁ H.; KUBICOVÁ, A. 2009. *Problematika trhu práce a politiky zaměstnanosti.* 1. vyd. OPTYS : Opava, s. 150. ISBN 978-80-85819-76-2.

Seznam legislativy:

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, v platném znění

Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, v platném znění

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v platném znění

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění

Vyhláška č. 399/1991 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách

Vyhláška č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., zákona o zaměstnanosti

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, v platném znění

Seznam elektronických zdrojů:

ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, K. Svět neslyšících. In *Ruce.cz* [online]. Duben 17, 2004, [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/1/2-svet-neslysicich>

LIBERDOVÁ, E. Současná politika státu vůči ohluchlým občanům. In *Fórum sociální politiky* [online]. Duben, 2012, [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: http://www.helpnet.cz/data/articles/down_73850.pdf

MOTEJZÍKOVÁ, J. Vývoj mluveného jazyka u neslyšících a nedoslýchavých dětí. In *Ruce.cz* [online]. Listopad, 2011, [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/935-vyvoj-mluveneho-jazyka-u-neslysicich-a-nedoslychavych-deti>

PROCHÁZKOVÁ, R. Staronové žebrání. In *blog.iDNES.cz* [online]. Říjen 19, 2012, [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://romanaprochazkova.blog.idnes.cz/c/296224/Staronove-zebrani.html>

VALVODA, J. Nedoslýchavost. In *Medicína Pro Praxi* [online]. 2007, vol. 4, no. 12, s. 514-518, [cit. 2014-04-09]. Dostupné z: <http://www.solen.cz/pdfs/med/2007/12/07.pdf>

Seznam webových stránek:

Agentura pro neslyšící, o.p.s. [online]. © 2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.appn.cz/>

Asociace Pracovníků Speciálně Pedagogických Center [online]. © 2000-2011 [cit. 2013-09-03]. Dostupné z: <http://www.apspc.cz/>

Audiometric classification of hearing impairments [online]. In *International bureau for Audiophonol.* October 26, 1996 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: http://www.biap.org/index.php?option=com_content&view=article&id=5%3ARecommendation-biap-021-bis&catid=65%3Act-2-classification-des-surdites&Itemid=19&lang=en

AudioNIKA s.r.o. [online]. © 2014 [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.audionika.cz/>

Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s. [online]. © 2013 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.tamtam-praha.cz>

Divadelní fakulta Janáčkovy akademie múzických umění v Brně [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://difa.jamu.cz/obory-a-ateliery/atelier-vychovne-dramatiky-neslysicich.html>

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze [online]. ©2011 [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://ujkn.ff.cuni.cz/>

Gymnázium, Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené, Praha 2, Ječná 27 [online]. [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.jecna27.cz/>

Informace pro zaměstnavatele žádající o vymezení či zřízení chráněných pracovních míst [online]. In *Integrovaný portál MPSV*. Poslední aktualizace leden 23, 2012. [cit. 2014-01-07]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnani/oboz/zrizovani_a_vymezovani_chpm

Karta oboru Nábytkářská a dřevařská výroba [online]. In *Infoabsolvent*. [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Obory/KartaOboru/3342L51>

Karta oboru Truhlář [online]. In *Infoabsolvent*. [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Obory/KartaOboru/3356H01>

Karta oboru Truhlářská a čalounická výroba [online]. In *Infoabsolvent*. [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Obory/KartaOboru/3356E01>

Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO) [online příručka]. In *Český statistický úřad*. Aktualizováno červenec 5, 2013. [cit. 2014-01-11]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/metodicka_prirucka/\\$File/metodicka_prirucka_1.pdf](http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/metodicka_prirucka/$File/metodicka_prirucka_1.pdf)

Listina základních práv a svobod [online]. In *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky*. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Mateřská škola, základní škola a střední škola pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: www.val-mez.cz

MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené České Budějovice [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: www.sluchpostcb.cz

Moravská kavárna neslyšících [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.moravskakavarnaneslysicich.cz/>

Nezaměstnanost absolventů – profesní zaměření [online]. In *Infoabsolvent*. [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-06/Nezamestnanost-absolventu-profesni-zamereni/12>

Nezaměstnanost v ČR, vývoj, rok 2014 [online]. © 2000–2014 [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>

Rámcový vzdělávací program pro obor Nábytkářská a dřevařská výroba [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2010. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: http://zpd.nuov.cz/RVP_4_vlna/RVP_3342L51_Nabytkarska_a_drevarska_vyroba.pdf

Rozluštění kódu oboru vzdělání [online]. In *Infoabsolvent* [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-0-14>

Sdružení uživatelů kochleárního implantátu [online]. © 2011 [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.suki.cz/index.php?clanek=2>

Sluch [online]. In *Widex* [cit. 2014-03-22]. Dostupné z: <http://www.widex.cz/cs-cz/hearing/hearing/>

Střední škola pro sluchově postižené a Odborné učiliště [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: www.ssbrno.cz

Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: www.vymolova.cz

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené Holečkova [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.skolaholeckova.cz/>

Střední škola, Základní škola a Mateřská škola, Hradec Králové [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.neslhk.com>

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením [online]. In *Ministerstvo práce a sociálních věcí*. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/10774/umluva_CJ_rev.pdf

Úřad práce České republiky [online]. In *Integrovaný portál MPSV* [cit. 2014-03-21]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/>

Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS – 4. čtvrtletí 2013 [online]. In *Český statistický úřad*. Únor 3, 2014. [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/czam020314.docx>

Zpracování metodologie sběru dat pro účely sledování statistiky OZP (skupina definovaná v § 67 zákona č. 435/2004 Sb.), s navazujícím pilotním ověřením a nastavením podmínek pro opakování [online]. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2011 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/zamestnavani_ozp/helpforthem/hlavni_vystupy_projektu_a_jejich_prinosy/zpracovani_metodologie_sberu_dat_pro_ucely_sledovani_statistiky_ozp.pdf

World Federation of the Deaf [online]. © 2014 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://wfdeaf.org/our-work/focus-areas/deaf-education>

World Health Organization [online]. © 2014 [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: http://www.who.int/pbd/deafness/hearing_impairment_grades/en/

365, o.p.s. [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: www.365ops.cz

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Klasifikace sluchových vad dle WHO

Tabulka č. 2: Klasifikace sluchových vad dle Mezinárodního úřadu pro audiologii

Tabulka č. 3: Charakteristika úrovní dovedností dle Klasifikace zaměstnání CZ-ISCO

Tabulka č. 4: Vztah mezi hlavními třídami a úrovněmi dovedností

Tabulka č. 5: Počty studentů v jednotlivých skupinách oborů ve školním roce 2013/2014

Tabulka č. 6: Ukončení studijních a učebních oborů

Tabulka č. 7: Výhled do budoucnosti středních škol pro SP

Tabulka č. 8: Zpětná vazba od absolventů a „subjektivní“ vnímání neúspěšnějších oborů

Tabulka č. 9: Nabízené studijní a učební obory v Hradci Králové s označením neúspěšnějších oborů

Tabulka č. 10: Nabízené studijní a učební obory v Praze – Holečkově ulici, s označením neúspěšnějších oborů

Tabulka č. 11: Nabízené studijní a učební obory v Praze – Ječné ulici

Tabulka č. 12: Nabízené studijní a učební obory v Praze – ve Výmolově ulici

Tabulka č. 13: Nabízené studijní a učební obory v Českých Budějovicích

Tabulka č. 14: Nabízené studijní a učební obory v Brně

Tabulka č. 15: Nabízené studijní a učební obory ve Valašském Meziříčí, s označením neúspěšnějších oborů

Tabulka č. 16: Seznam středních škol pro SP od nejvyššího počtu studentů v porovnání s počtem nabídek studovaných oborů

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník pro Střední školu, základní školu a mateřskou školu pro sluchově postižené Holečkova

Příloha č. 2: Počty studentů v jednotlivých oborech středních škol pro SP

Příloha č. 3: Studijní a učební obory integrovaných středoškolských studentů se SP

Příloha č. 4: Počty studentů v jednotlivých studijních a učebních oborech středních škol

Příloha č. 1: Dotazník pro Střední školu, základní školu a mateřskou školu pro sluchově postižené Holečkova

Autor dotazníku: Bc. Michaela Novotná, Univerzita Palackého v Olomouci
Kontakt: Michaela.Novotna.Z@seznam.cz

Dotazník

Tento dotazník je vytvořený pro účely zpracování diplomové práce na téma:
„Problematika profesního uplatnění osob se sluchovým postižením“

Prosím Vás o vyplnění následujících otázek a předem děkuji za spolupráci.

- 1) Vyplňte, prosím, počty studentů se sluchovým postižením v jednotlivých ročnících podle studijních oborů, pro školní rok 2013/2014 ve Vaší škole.

Studijní obor (2013/2014)	Počet studentů v ročníku			
	1. Ročník	2. Ročník	3. Ročník	4. Ročník
64-41-L/51 <i>Podnikání</i>				-
65-41L/51 <i>Gastronomie</i>				-
65-42-M/01 <i>Hotelnictví</i>				
29-54-H/01 <i>Cukrář - výroba</i>				
31-58-H/01 <i>Krejčí</i>				
65-51-H/01 <i>Kuchař – číšník</i>				
39-41-H/01 <i>Malíř a lakýrník</i>				
29-53-H/01 <i>Pekař</i>				
23-51-H/01 <i>Strojní mechanik</i>				
33-59-H/01 <i>Čalouník</i>				
31-59-E/01 <i>Šití oděvů</i>				-
33-78-E/01 <i>Čalounické práce</i>				-
36-57-E/05 <i>Malířské, lakýrnické a natěračské práce</i>				-
65-51-E/01 <i>ŠVP – Kuchařské práce</i>				-
29-51-E/01 <i>ŠVP – Cukrářské práce</i>				-

- 2) Máte zpětnou vazbu od Vašich absolventů, ve kterých oborech se nejvíce uplatnili?

a) Ano

Vypište prosím 3 nejúspěšnější

obory:.....
.....

b) Ne

- 3) Který další obor byste na Vaší škole uvítali nebo máte v plánu otevírat?

Uvítali bychom: .....

Budeme otevírat: .....

Děkuji Vám za čas věnovaný vyplnění dotazníku. Ráda Vám poskytnu zpracovaný výsledek mé diplomové práce.

Příloha 2: Počty studentů v jednotlivých oborech středních škol pro osoby se SP

Studijní obory		Ročník					Abs.	Celkem
		1.	2.	3.	4.	5.		
Úplné střední odborné vzdělání								
79-41-K/41	Gymnázium	8	3	5	7		7	23
Úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou								
65-41-L/51	Gastronomie	0	0	4			4	4
64-41-L/51	Podnikání	0, 5	0, 0	0, 6			6	11
65-41-L/504	Společné stravování	<i>Střední škola Sv. Kopeček Olomouc</i>						
26-41-L/51	Mechanik elektrotechnik	0	7	0			0	7
34-53-L/01	Reprodukční grafik pro média	2	7	2	5		5	16
33-42-L/51	Nábytkářská a dřevařská výroba	0	0	6	0		0	6
Úplné střední odborné vzdělání s maturitou								
65-42-M/01	Hotelnictví	2	0	2	5		5	9
72-41-M/01	Informační služby	0	8	0	0		0	8
18-20-M/01	Informační technologie	5, 4	4, 10	10, 6	4, 6		10	49
26-47-M/002	Elektronické počítačové systémy	-	-	-	-	9	9	9
41-44-M/01	Zahradnictví	0	0	0	0	0	0	0
75-31-M/01	Předškolní a mimoškolní pedagogika	6	0	1	0	9	9	16
53-44-M/03	Asistent zubní technika	4	3	2	7		7	16
Střední odborné vzdělání s výučním listem								
29-54-H/01	Cukrář – výroba	5, 0	1, 5	2, 3	5, 2		7	23
31-58-H/01	Krejčí	0	0	0	0		0	0
65-51-H/01	Kuchař – číšník	2, 6	4, 4	5, 7	5, 5		10	38
39-41-H/01	Malíř a lakýrník	2	2	0	2		2	6
29-53-H/01	Pekař	0	0	1	0		0	1
23-51-H/01	Strojní mechanik	2	3	3	0		0	8
33-59-H/01	Čalouník	0	0	2	1		1	3
66-51-H/01	Prodavač	<i>Střední škola Sv. Kopeček Olomouc</i>						
66-53-H/01	Operátor skladování	0	0	0			0	0
41-52-H/001	Zahradník	2	3	6			6	11
26-51-H/001	Elektrikář – slaboproud	7	6	7	2		2	22
33-56-H/01	Truhlář	5	6	5			5	16
82-51-H/02	Umělecký truhlář a řezbář	0	0	0	5		5	5
Nížší střední odborné vzdělání								
31-59-E/01	Šití oděvů	0	0	0			0	0
33-78-E/01	Čalounické práce	0	0	0			0	0
36-57-E/05	Malířské, lakýrnické a natěračské	0	1	0			0	1
65-51-E/01	Stravovací a ubyt. služby	0, 1	2, 0	5, 1			6	9
29-51-E/01	Potravinářská výroba	1, 0	0, 1	1, 2			3	5
65-51-E/02	Práce ve stravování	<i>Střední škola Sv. Kopeček Olomouc</i>						
66-51-E/01	Prodavačské práce	11	8	9			9	28
36-59-E/01	Podlahářské práce	9	0	6			6	15
36-62-E/002	Sklenářské práce	0	0	3			3	3
41-52-E/01	Zahradnické práce	4	5	4			4	13
33-56-E/01	Truhlářská a čalounická výroba	0	1	2			2	3
CELKEM		93	94	118	61	18	133	384

Příloha 3: Studijní a učební obory integrovaných středoškolských studentů se SP

K identifikaci oborů, které uvedly v dotazníkovém šetření střední školy, slouží následující barevné rozlišení škol.

 1. Hradec Králové	 2. Olomouc	 3. Ostrava
 4. Liberec	 5. Praha – Ječná	 6. VALMEZ
 7. České Budějovice	 8. Ústí nad Labem	 9. Praha – Holečkova
 10. Praha – Výmolova	 11. Kyjov	

Ročník	Studijní obor	Stanovená studijní oblast	Škola
1.	Zdravotnický asistent	Zdravotnictví	
	Elektrotechnik a PC	Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	
	Interiérový designér, řezbář	Umění a užité umění	SŠŘ
	Zedník	Stavebnictví, geodézie a kartografie	SŠP
	Instalatér	Stavebnictví, geodézie a kartografie	SŠP
	Instalatér	Stavebnictví, geodézie a kartografie	SŠP
	Kosmetička	Osobní a provozní služby	SOU
	Kadeřnice	Osobní a provozní služby	SOU
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
	Gymnázium	G	
	Podnikání	Podnikání v oborech, odvětví	
	Gymnázium	G	
			SPŠ
			SŠH
			OU
			SŠ
	Gymnázium	G	
	Prodavačské práce	Obchod	SŠpM
			SOU
	Cukrář	Potravinářství a potravinářská chemie	SŠ
	Gymnázium	G	
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
	Oděvnictví	Textilní výroba a oděvnictví	
			SzŠ
			SOU
			S dívčí Š
	Sociální činnost	Pedagogika, učitelství a sociální péče	Evangelická akademie
		SŠO	

1.			SPŠO
			SPŠE
			SPŠS
	Gymnázium	G	
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
			SOU
	Instalatér	Stavebnictví, geodézie a kartografie	SOU
	Cukrář	Potravinářství a potravinářská chemie	SOU
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
	Zemědělec – farmář	Zemědělství a lesnictví	
	Kadeřník	Osobní a provozní služby	
			SOU
			SOŠE
	Sociální péče	Pedagogika, učitelství a sociální péče	SZŠ
	Automechanik	Strojírenství a strojírenská výroba	
	Kuchař, číšník	Gastronomie, hotelnictví a turismus	
	Kuchař, číšník	Gastronomie, hotelnictví a turismus	
	Chovatel, farmář	Zemědělství a lesnictví	SzŠ
	Praktická škola	Obecně odborná příprava	Prak
			SPŠ
		Sped.Š	
Nástrojář	Strojírenství a strojírenská výroba	SOU	
Sociální činnost	Pedagogika, učitelství a sociální péče	SZŠ	
Prodavačské práce	Obchod	OU	
2.	Cukrářka	Potravinářství a potravinářská chemie	SOU
	Elektrotechnik	Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	
	Zdravotnický asistent	Zdravotnictví	
	Opravář zemědělských strojů	Zemědělství a lesnictví	
	Zedník	Stavebnictví, geodézie a kartografie	
	Kuchař	Gastronomie, hotelnictví a turismus	
	Cukrářka	Potravinářství a potravinářská chemie	
	Optik	Osobní a provozní služby	
	Umělecký řezbář	Umění a užité umění	
	Opravář zemědělských strojů	Zemědělství a lesnictví	
	Opravář zemědělských strojů	Zemědělství a lesnictví	SOU
	Cukrář	Potravinářství a potravinářská chemie	SOU
	Dopravní prostředky	Strojírenství a strojírenská výroba	SPŠ
	Gymnázium	G	
	Kuchař – číšník	Gastronomie, hotelnictví a turismus	
	Strojní zámečnick	Strojírenství a strojírenská výroba	
	Aranžérské práce	Obchod	
	Sociální pracovník	Pedagogika, učitelství a	SPgŠ

2.		sociální péče	
	Masér	Osobní a provozní služby	SSOŠ
	Chovatel koní	Zemědělství a lesnictví	SZŠ
			SŠ
	Zahradnictví	Zemědělství a lesnictví	SŠzahrad.
	Multimediální tvorba	Umění a užité umění	Suměl.Š
			SŠpM
	Soukromé gymnázium	G	
	Kadeřnice	Osobní a provozní služby	SŠ
	Soukromé gymnázium	G	
	Zámečnick	Strojírenství a strojírenská výroba	SOU
	Aplikovaná chemie	Technická chemie a chemie silikátů	
	Informační technologie	Informatické obory	
	Záchranářství a bezpečnost obyvatel	Právo, právní a veřejnosprávní činnost	
	Elektrotechnika	Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	
			SprůmŠ elektro
	Kadeřnice	Osobní a provozní služby	SOU
			SŠ cestov. ruchu
			SOU doprav
	Knihař	Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie	SOŠ
	Prodavač	Obchod	SOU
			SŠ hotel.
	Gymnázium	G	
	Autoopravář	Strojírenství a strojírenská výroba	SOU
	Zahradník	Zemědělství a lesnictví	SOU
			SŠ podnikat
	Cukrář	Potravinářství a potravinářská chemie	SOU
			S dívčí Š
	Masér	Osobní a provozní služby	SOU
	Pozemní stavitelství a architektura	Stavebnictví, geodézie a kartografie	
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
	Gymnázium	G	
			SUPŠ český K.
		SŠ veterinár. Č. Bud.	
		SPŠ stavební	
Pedagogické lyceum	Obecně odborná příprava		
	Ekonomika a administrativa		
Kadeřnice	Osobní a provozní služby	SOU	
Kuchařka	Gastronomie, hotelnictví a turismus	SOU	
Řezník, uzenář	Potravinářství a potravinářská chemie	SOU	
Řezník, uzenář	Potravinářství a potravinářská chemie	SOU	
Cukrářka	Potravinářství a potravinářská chemie	SOU	

2.	Kadeřnice	Osobní a provozní služby	SOU
	Kuchařka	Gastronomie, hotelnictví a turismus	SOU
	Praktická škola	Obecně odborná příprava	Prak
	Praktická škola	Obecně odborná příprava	Prak
			Sped.Š
	Sociální činnost	Pedagogika, učitelství a sociální péče	SZŠ
	Automechanik	Strojírenství a strojírenská výroba	SOU
	Hotelnictví	Gastronomie, hotelnictví a turismus	SŠH
	Gymnázium	G	
	Kuchař	Gastronomie, hotelnictví a turismus	SOU
	Kuchařské práce	Gastronomie, hotelnictví a turismus	OU
	Gymnázium	G	
	Automechanik	Strojírenství a strojírenská výroba	SOU
3.	Elektrotechnik	Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	
	Elektrotechnik a počítače	Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
	Optik	Osobní a provozní služby	SOU
	Diplomový zubní technik	Zdravotnictví	VOŠZ
	Diplomový zubní technik	Zdravotnictví	VOŠZ
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
	Gymnázium	G	
	Provoz a ekonomika dopravy	Doprava a spoje	
	Výtvarné zpracování kovů a drahých kamenů	Umění a užité umění	
	Aplikovaná chemie	Technická chemie a chemie silikátů	
	Architektura a design interiéru	Umění a užité umění	
			S zem.Š
			SPŠ elektro
	Masér	Osobní a provozní služby	SŠ
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
	Gymnázium	G	
	Ošetřovatel	Zdravotnictví	
	Kosmetické služby	Osobní a provozní služby	
	Cukrářka	Potravinářství a potravinářská chemie	
	Pedagogické lyceum	Obecně odborná příprava	
			VOŠ a SPŠ Strakonice
			SOŠ strojní a el. Velečín
			SŠ a VOŠ cest. ruchu Č. B.
	Gymnázium	G	Biskupské Gym. Č.B.
			SOŠ a SOU Milevsko
			VOŠ lesnická,

3-			Písek
			SOU Lišov
	Gymnázium	G	G. J. Hradec
	Gymnázium	G	Gym. Č. B.
	Cestovní ruch	Gastronomie, hotelnictví a turismus	
	Informatika	Informatické obory	
		Ekonomika a administrativa	
		Ekonomika a administrativa	
	Kominík	Stavebnictví, geodézie a kartografie	
	Kominík	Stavebnictví, geodézie a kartografie	
	Lesní technik	Zemědělství a lesnictví	
	Kuchař, číšník	Gastronomie, hotelnictví a turismus	
	Masér	Osobní a provozní služby	SŠ pro zrak. postiž.
	Instalatér	Stavebnictví, geodézie a kartografie	SOU
	Grafik	Polygrafie, zpracování filmu a fotografie	SUPŠ
Zdravotnický asistent	Zdravotnictví	SZŠ	
Kadeřník	Osobní a provozní služby	SOŠ	
Kadeřník	Osobní a provozní služby	SOŠ	
4-	Gymnázium	G	
	Gymnázium	G	
	Gymnázium	G	
	Anglické gymnázium	G	
	Elektrotechnik	Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	SPŠE
	Informatika	Informatické obory	SOŠ
	Gymnázium	G	
	Grafik	Umění a užité umění	
	Grafik	Umění a užité umění	
	Gymnázium	G	
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
			SŠ zdrav.
	Výchovná činnost	Pedagogika, učitelství a sociální péče	SŠpM
	Vědecká kresba a ilustrace	Umění a užité umění	Suměl.Š
		Zdravotnictví	SŠ zdrav.
			SŠ doprav
	Gymnázium	G	
	Výchovná a humanitární činnost – Sociálně výchovná činnost	Pedagogika, učitelství a sociální péče	SŠpM
	Ochrana osob a majetku	Právo, právní a veřejnosprávní činnost	SŠ
	Sociální činnost	Pedagogika, učitelství a sociální péče	
	Veřejnosprávní činnost	Právo, právní a veřejnosprávní činnost	
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
	Design skla	Umění a užité umění	
			SŠ zdrav.
	Gymnázium	G	
		SOŠ	
Gymnázium	G		
		SŠ	

4.			SPŠ dopr
		Gastronomie, hotelnictví a turismus	SOŠ gastr
	Veřejnoprávní činnost	Právo, právní a veřejnosprávní činnost	SOŠ
			SOU kadeř
			SOŠ správní
	Informační technologie a systémy	Informatické obory	
	Informační služby	Informatické obory	
	Design skla	Umění a užité umění	
	Mechanik elektrotechnik	Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	
			SOŠ, SOU Písek
			SZŠ Písek
			SŠ obchod. Písek
			OA Písek
	Cestovní ruch	Gastronomie, hotelnictví a turismus	SOŠ
	Gymnázium	G	
			SPŠ
	Obchodní akademie	Ekonomika a administrativa	
Ošetrovatelství	Zdravotnictví	SŠ	
		SŠH	
Informační technologie	Informatické obory	OA	
-	Kadeřník – večerní, dálkové studium	Osobní a provozní služby	
-	SOŠ hotelnictví a služeb	Gastronomie, hotelnictví a turismus	

Z dat střední školy pro SP Holečkovy nebylo možné identifikovat počet studentů v jednotlivých oborech. Byl uveden pouze celkový počet integrovaných středoškolských studentů se SP, který činil 21 studentů. Jednotliví studenti jsou poté integrováni ve školách: Střední zdravotnická škola, Obchodní akademie, Střední odborná škola specializační, Střední průmyslová škola, Střední pedagogická škola, Víceleté gymnázium a Gymnázium.

Příloha č. 4: Počty studentů v jednotlivých studijních a učebních oborech středních škol

Pořadové číslo	Studijní obor		CELKEM
1	18-20-M/01	Informační technologie	54
2	79-41-K/41	Gymnázium	50
3	65-51-H/01	Kuchař – číšník	42
4	29-54-H/01	Cukrář – výroba	31
5	66-51-E/01	Prodavačské práce	30
6	26-51-H/01	Elektrikář	22
7	34-53-L/01	Reprodukční grafik pro média	19
8	75-31-M/01	Předškolní a mimoškolní pedagogika	16
9	33-56-H/01	Truhlář	16
10	53-44-M/03	Asistent zubního technika	16
11	36-59-E/01	Podlahářské práce	15
12	41-52-E/01	Zahradnické práce	13
13	63-41-M/02	Obchodní akademie	12
14	41-52-H/01	Zahradník	12
15	64-41-L/51	Podnikání	12
16	26-41-M/01	Elektrotechnika (Elektronické počítačové systémy)	11
17	65-42-M/01	Hotelnictví	10
18	65-51-E/01	Stravovací a ubytovací služby	10
19	23-51-H/01	Strojní mechanik	10
20	72-41-M/01	Informační služby	9
21	69-51-H/01	Kadeřník	9
22	75-41-M/01	Sociální činnost	8
23	65-41-L/51	Gastronomie	8
24	26-41-L/51	Mechanik elektrotechnik	8
25	33-42-L/51	Nábytkářská a dřevařská výroba	6
26	39-41-H/01	Malíř a lakýrník	6
27	82-51-H/02	Umělecký truhlář a řezbář	6
28	29-51-E/01	Potravinářská výroba	5
29	26-41-M/01	Elektrotechnika	4
30	36-52-H/01	Instalatér	4
31	23-68-H/01	Mechanik opravář motorových vozidel	4
32	?	Masér	4
33	53-41-M/01	Zdravotnický asistent	3
34	68-42-M/01	Bezpečnostně právní činnost	3
35	33-59-H/01	Čalouník	3
36	41-55-H/01	Opravář zemědělských strojů	3
37	36-62-E/01	Sklenářské práce	3
38	33-56-E/01	Truhlářská a čalounická výroba	3
39		Praktická škola	3
40	82-41-M/11	Design interiéru	2
41	69-42-M/01	Oční optik	2
42	28-44-M/01	Aplikovaná chemie	2
43	69-41-L/01	Kosmetické služby (Kosmetička)	2
44	78-42-M/03	Pedagogické lyceum	2

45	65-42-M/02	Cestovní ruch	2
46	82-41-M/13	Výtvarné zpracování skla a světelných objektů	2
47	36-67-H/01	Zedník	2
48	41-51-H/01	Zemědělec - farmář	2
49	29-56-H/01	Řezník - uzenář	2
50	53-41-H/01	Ošetřovatel	2
51	36-56-H/01	Kominík	2
52	23-45-M/01	Dopravní prostředky	1
53	31-43-M/01	Oděvnictví	1
54	41-44-M/01	Zahradnictví	1
55	82-41-M/17	Multimediální tvorba	1
56	68-43-M/01	Veřejnosprávní činnost	1
57	36-47-M/01	Stavebnictví	1
58	37-41-M/01	Provoz a ekonomika dopravy	1
59	82-41-M/06	Výtvarné zpracování kovů a drahých kamenů	1
60	41-46-M/01	Lesnictví	1
61	82-41-M/05	Grafický design	1
62	29-53-H/01	Pekař	1
63	66-51-H/01	Prodavač	1
64	66-52-H/01	Aranžér	1
65	41-53-H/02	Jezdec a chovatel koní	1
66	34-57-H/01	Knihář	1
67	23-52-H/01	Nástrojař	1
68	36-57-E/05	Malířské, lakýrnické a natěračské	1
69	31-58-H/01	Krejčí	0
70	66-53-H/01	Operátor skladování	0
71	31-59-E/01	Šití oděvů	0
72	33-78-E/01	Čalounické práce	0
		NESPECIFIKOVÁNO	77
Celkem			621

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Michaela Novotná
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Eva Souralová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Problematika profesního uplatnění osob se sluchovým postižením
Název v angličtině:	The Issue of professional application in the context of hearing impaired persons
Anotace práce:	Teoretická část diplomové práce se rozděluje na dvě hlavní kapitoly. První kapitola se věnuje specifikům osob se sluchovým postižením a vzdělávací přípravě na zaměstnání. Druhá kapitola rozebírá problematiku zaměstnávání osob se zdravotním postižením a specifikami profesního uplatnění jedinců se sluchovým postižením. Praktická část se zaměřuje na dotazníkové šetření v oblasti vzdělávání osob se sluchovým postižením na středních školách. Z výsledků výzkumného šetření poté vychází diskuse, prováděná s odborným pracovníkem poradny pro osoby se sluchovým postižením. Diplomová práce má přispět k ucelenému pohledu na problematiku profesního uplatnění osob se sluchovým postižením.
Klíčová slova:	Osoba se sluchovým postižením, neslyšící, nedoslýchaví, ohluchlí, zaměstnanost, příprava na profesní uplatnění, aktuální situace středoškolského vzdělávání sluchově postižených
Anotace v angličtině:	The theoretical part of the thesis is divided into two main chapters. The first chapter deals with the specifics of persons with hearing disabilities and educational preparation to be employed. The second chapter covers problematic area of the people employment with disabilities and the specific employability of individuals with hearing disabilities. The

	<p>practical part focuses on the survey in the field of education for people with hearing disabilities at secondary schools. Discussion that comes out from the results of the survey is carried out by professionals counseling for persons with hearing disabilities. This thesis may contribute to a holistic view on the issue of employability of persons with hearing disabilities.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>A person with a hearing impairment, deaf, hard of hearing, deafened, employment, preparation for professional employment, the actual situation of secondary education of the hearing impaired</p>
<p>Přílohy vázané v práci:</p>	<p>Příloha č. 1: Dotazník pro Střední školu, základní školu a mateřskou školu pro sluchově postižené Holečkova</p> <p>Příloha č. 2: Počty studentů v jednotlivých oborech středních škol pro SP</p> <p>Příloha č. 3: Studijní a učební obory integrovaných středoškolských studentů se SP</p> <p>Příloha č. 4: Počty studentů v jednotlivých studijních a učebních oborech středních škol</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>72 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Čeština</p>